

INTERNATIONAL FEDERATION
OF ACCOUNTANTS

MEDNARODNA ZVEZA RAČUNOVODSKIH
STROKOVNJAKOV

MEDNARODNI STANDARDI REVIDIRANJA
IN MEDNARODNA STALIŠČA O REVIDIRANJU

MSR 240

**REVIZORJEVA ODGOVORNOST
ZA OBRAVNAVANJE PREVAR
PRI REVIZIJI RAČUNOVODSKIH
IZKAZOV**

SLOVENSKI INŠTITUT ZA REVIZIJO
LJUBLJANA 2006

© International Federation of Accountants

Avtorske pravice za vse standarde, smernice, gradiva za razpravo in druge spise si pridržuje International Federation of Accountants (IFAC), 535 Fifth Avenue, 26th Floor, New York, New York 10017, USA, telefon +1 (212)286-9344, telefaks +1 (212)286-9570, internet <http://www.ifac.org>.

Vse pravice pridržane. Brez vnaprejšnje pisne privolitve Mednarodnega združenja računovodskih strokovnjakov (MZRS) ni dovoljeno v nobeni obliki oziroma na noben način – ne elektronsko ne mehanično, s fotokopiranjem, s snemanjem ali drugače – ponatisniti, shraniti in ponovno uporabiti ali prenašati nobenega dela te izdaje.

Besedila MZRS v tej zbirki so prevedena v slovenščino pod nadzorom Slovenskega inštituta za revizijo in natisnjena z dovoljenjem MZRS. Potrjena besedila vseh spisov MZRS so tista, ki jih je MZRS objavil v angleščini.

Copyright © International Federation of Accountants

All standards, guidelines, discussion papers and other IFAC documents are the copyright of the International Federation of Accountants (IFAC), 535 Fifth Avenue, 26th Floor, New York, New York 10017, USA; tel: +1 (212)286-9344, fax: +1 (212)286-9570, Internet: <http://www.ifac.org>.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of IFAC.

The IFAC pronouncements in this volume have been translated into Slovene under the supervision of the Slovenian Institute of Auditors and are reproduced with the permission of IFAC. The approved text of all IFAC documents is that published by IFAC in the English language.

MSR 240**REVIZORJEVA ODGOVORNOST
ZA OBRAVNAVANJE PREVAR
PRI REVIZIJI RAČUNOVODSKIH
IZKAZOV**

(Uporablja se pri revizijah računovodskih izkazov za obdobja,
ki se začnejo 15. decembra 2004 ali kasneje.)

VSEBINA

	Odstavek
Uvod	1–3
Značilnosti prevare	4–12
Naloge pristojnih za upravljanje in posloводства	13–16
Naravne omejitve revizije v zvezi s prevaro	17–20
Naloge revizorja za odkrivanje pomembno napačne navedbe zaradi prevare	21–22
Poklicna nezaupljivost	23–26
Razpravljanje v delovni skupini	27–32
Postopki ocenjevanja tveganja	33–56
Prepoznavanje in ocenjevanje tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare	57–60
Odzivi na tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare	61–82
Presojanje revizijskih dokazov	83–89
Poslovodske predstavitve	90–92
Obveščanje posloводства in pristojnih za upravljanje	93–101

Revizorjeva odgovornost za obravnavanje prevar	240
Poročanje regulativnim organom in organom pregona	102
Revizorjeva nezmožnost za nadaljevanje sprejetega posla	103–106
Dokumentacija	107–111
Datum uveljavitve	112
Dodatek 1: Primeri dejavnikov tveganja prevare	
Dodatek 2: Primeri možnih revizijskih postopkov za obravnavo ocenjenih tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevar	
Dodatek 3: Primeri okoliščin, ki nakazujejo možnost prevare	

Mednarodni standard revidiranja (MSR) 240 – Revizorjeva odgovornost za obravnavanje prevare pri reviziji računovodskih izkazov – je treba brati v povezavi s Predgovorom k mednarodnim standardom obvladovanja kakovosti, revidiranja, dajanja zagotovil in sorodnih storitev, ki obravnava uporabo in veljavo MSR.

Uvod

1. Namen tega mednarodnega standarda revidiranja (MSR) je postaviti standarde in dati napotke o revizorjevi odgovornosti v zvezi z obravnavo prevar pri reviziji računovodskih izkazov¹ in še dodatno razložiti, kako uporabiti standarde in napotke v MSR 315 – Spoznavanje organizacije in njenega okolja ter ocenjevanje tveganj pomembno napačne navedbe – ter MSR 330 – Revizorjevi postopki kot odgovor na ocenjena tveganja – glede tveganj pomembno napačnih navedb zaradi prevar. Standarde in napotke v tem MSR je treba vključiti v celotno revidiranje.

2. Ta standard:

- razlikuje prevaro od napake in opisuje dve vrsti prevar, ki sta pomembni za revizorja, to je napačne navedbe, ki izhajajo iz poneverbe sredstev, in napačne navedbe, ki izhajajo iz prevarantskega računovodskega poročanja; opisuje vsakokratne naloge pristojnih za upravljanje in poslovanje organizacije pri preprečevanju in odkrivanju prevare, opisuje naravne omejitve revizije v zvezi s prevarami ter

¹ Revizorjeva odgovornost, da upošteva zakone in druge predpise pri reviziji računovodskih izkazov, je predpisana v MSR 250 – Upoštevanje zakonov in drugih predpisov pri reviziji računovodskih izkazov.

opredeljuje naloge revizorja za odkrivanje pomembno napačnih navedb zaradi prevare;

- zahteva, da revizor ohranja poklicno nezaupljivost, zavedajoč se, da so možne pomembno napačne navedbe zaradi prevare kljub preteklih izkušenj z organizacijo glede poštenosti in neoporečnosti posloводства in pristojnih za upravljanje;
- zahteva, da člani delovne skupine razpravljajo o dovzetnosti računovodskih izkazov organizacije za pomembno napačno navedbo zaradi prevare in zahteva, da partner, zadolžen za posel, presodi, katere zadeve je treba sporočati članom delovne skupine, ki niso bili vključeni v razpravo;
- zahteva, da revizor:
 - izvede postopke za pridobitev informacij za prepoznavanje tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare;
 - prepozna in oceni tveganja pomembno napačnih navedb zaradi prevare na ravni računovodskih izkazov in na ravni uradne trditve; in za tista ocenjena tveganja, ki utegnejo voditi do pomembno napačne navedbe zaradi prevare, ovrednoti zasnovo s tem povezanih kontrol v organizaciji, vključno z ustreznimi kontrolnimi dejanji, ter ugotovi, ali so ta bila opravljena;
 - določi celovite odzive na tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare na ravni računovodskih izkazov in prouči razporeditev osebja in njegovo nadziranje; prouči računovodske usmeritve organizacije in vključi dejavniki nepredvidljivosti v izbor vrste, časa in obsega revizijskih postopkov, ki jih je treba izvesti,
 - načrtuje in izvede revizijske postopke kot odgovor na tveganje, da se posloводство izogiba kontrolam;
 - določi svoje odzive na ocenjena tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare;
 - presodi, ali utegne biti prepoznana napačna navedba znak za prevaro;
 - pridobi pisne poslovodske predstavitve glede prevare in
 - poroča poslovodstvu in pristojnim za upravljanje;
- določa navodila za poročanje regulativnim organom in organom pregona;
- določa navodila za primer, če se zaradi napačne navedbe zaradi prevare ali suma prevare revizor sreča z izjemnimi okoliščinami, zaradi

česar je vprašljiva revizorjeva zmožnost za nadaljnje izvajanje revizije, in

- postavlja zahteve za dokumentacijo.

3. Pri načrtovanju in izvajanju revizije upošteva revizor, da bi zmanjšal revizijsko tveganje na sprejemljivo nizko raven, tveganja pomembno napačnih navedb v računovodskih izkazih, ki izhajajo iz prevar.

Značilnosti prevar

4. Napačne navedbe v računovodskih izkazih lahko izhajajo iz prevare ali napake. Odločujoči dejavnik za razlikovanje med prevaro in napako je v namernosti ali nenamernosti dejanja, ki povzroči napačno navedbo v računovodskih izkazih.

5. Izraz "napaka" se nanaša na nenamerno napačno navedbo v računovodskih izkazih, tudi na opustitev zneska ali razkritja, na primer na:

- napako pri zbiranju ali obdelovanju podatkov, iz katerih so sestavljeni računovodski izkazi,
- napačno računovodsko oceno, ki izhaja iz neupoštevanja ali napačne razlage dejstev,
- napako pri uporabi računovodskih načel, ki se nanašajo na merjenje, priznavanje, razvrščanje, predstavljanje ali razkrivanje.

6. Izraz "prevara" se nanaša na namerno dejanje enega ali več članov posloводства, pristojnih za upravljanje, zaposlenih ali tretjih oseb, da se z goljufijo pridobijo neupravičene ali nezakonite koristi. Čeprav je prevara širok pravni pojem, za namene tega MSR revizor obravnava prevaro, ki povzroča pomembno napačno navedbo v računovodskih izkazih. Revizorji pravno ne opredeljujejo, ali je dejansko prišlo do prevare. Prevara, ki vključuje enega ali več članov posloводства ali pristojnih za upravljanje, je opredeljena kot "poslovodska prevara"; prevara, ki vključuje zgolj zaposlene v organizaciji, je opredeljena kot "zaposlenska prevara". V obeh primerih utegne obstajati skrivni dogovor v organizaciji ali s tretjimi osebami zunaj organizacije.

7. Za revizorjevo obravnavanje sta pomembni dve vrsti namerno napačnih navedb, in sicer napačne navedbe zaradi prevarantskega računovodskega poročanja in napačne navedbe zaradi poneverb sredstev.

8. Prevarantsko računovodsko poročanje obsega namerne napačne navedbe, vključno z opustitvami zneskov ali razkritij v računovodskih

izkazih, katerih namen je zavesti uporabnike računovodskih izkazov. Prevarantsko računovodsko poročanje se lahko izvede:

- s prikrojevanjem, prirejanjem (vključno s ponarejanjem) ali spreminjanjem računovodskih evidenc ali podpornih dokumentov, na podlagi katerih so sestavljeni računovodski izkazi;
- z napačnim prikazovanjem ali namerno opustitvijo dogodkov, poslov ali drugih pomembnih informacij v računovodskih izkazih;
- z namerno napačno uporabo računovodskih načel, ki se nanašajo na vrednotenje, razvrščanje, način predstavljanja ali razkrivanje.

9. Prevarantsko računovodsko poročanje pogosto obsega poslovodsko izogibanje tistimi kontrolam, ki bi se sicer utegnile zdeti učinkovite. Prevara se lahko zakrivi s poslovodskim izogibanjem kontrolam z naslednjimi metodami:

- vnašanjem izmišljenih vpisov v dnevnik, zlasti ob koncu obračunskega obdobja, da bi se prikrojili poslovni izidi ali dosegli drugi cilji;
- neumestnim prilagajanjem predpostavkam in spreminjanjem presoj, uporabljenih pri oceni saldov na kontih;
- izpuščanjem, predčasnim ali zakasnelim priznavanjem dogodkov in poslov, do katerih je prišlo v obračunskem obdobju, v računovodskih izkazih;
- zatajitvijo ali prikriivanjem dejstev, ki bi lahko vplivala na zneske v računovodskih izkazih;
- vključevanjem v zapletene posle, ki so organizirani z namenom, da bi napačno predstavili finančno stanje ali poslovni izid organizacije, in
- spreminjanjem zapisov in pogojev, ki so povezani s pomembnimi in nenavadnimi posli.

10. Prevarantsko računovodsko poročanje je lahko posledica naporov poslovodstva za uravnavanje čistega dobička tako, da bi zavedlo uporabnike računovodskih izkazov z vplivanjem na njihovo dojetje dosežkov in dobičkonosnosti organizacije. Takšno uravnavanje čistega dobička s strani poslovodstva se lahko začne z neznatnimi dejanji ali neprimernimi prilagoditvami predpostavk in spremembami ocen poslovodstva. Pritiski in spodbude lahko povečajo obseg takih dejanj tako, da povzročijo prevarantsko računovodsko poročanje. Do takšnega pojava lahko pride, kadar zaradi pritiskov po zadovoljevanju tržnih pričakovanj ali želje po maksimiranju na dosežkih zasnovanih nagrad poslovodstvo namerno sprejme stališča, ki vodijo do prevarantskega računovodskega poročanja s pomembno napačnimi naved-

bami v računovodskih izkazih. V nekaterih drugih organizacijah je lahko za poslovodstvo spodbuda za pomembno zmanjšanje dobička zmanjšanje davka, ali za povečanje dobička zagotovljeno financiranje s strani banke.

11. Poneverba sredstev zajema krajo sredstev organizacije in jo pogosto zakrivijo zaposleni v sorazmerno majhnih in nepomembnih zneskih. Lahko pa vključuje tudi poslovodstvo, ki je navadno bolj sposobno prikriti ali zatajiti poneverbe, tako da jih je težko odkriti. Poneverba sredstev se lahko izvede na več načinov, med drugim:

- z utajo prejemkov (na primer s prikritjem unovčenja terjatev ali s preusmeritvijo prejemkov v zvezi s konti odpisanih terjatev na osebne račune pri banki);
- s tatvino opredmetenih sredstev ali intelektualnega premoženja (na primer s tatvino zaloga za osebno uporabo ali za prodajo, tatvino odpadkov za preprodajo, s skrivnim dogovorom s tekmečem za razkrivanje tehnoloških podatkov za plačilo);
- s tem da organizacija plača proizvode in storitve, ki jih ni prejela (na primer s plačili namišljenim prodajalcem, s podkupnino, ki jo plačajo prodajalci nakupnemu referentu organizacije kot povračilo za zvišanje cen, s plačili namišljenim zaposlenim); in
- z uporabo sredstev organizacije za osebno uporabo (na primer z uporabo sredstev organizacije kot varščine za osebno posojilo ali posojilo povezani stranki).

Poneverbo sredstev pogosto spremljajo ponarejene ali zavajajoče vknjižbe ali listine, ki naj bi se prikrije, da so sredstva pogrešana ali so bila zastavljena brez pravilne odobritve.

12. Prevara vključuje spodbudo ali pritisk za njen nastanek, zaznavo priložnosti zanjo in določeno mero preišljenosti pri ravnanju. Posameznike lahko k poneverjanju sredstev na primer spodbudi prepotratno življenje. Prevarantsko računovodsko poročanje lahko povzroči tudi pritisk na poslovodstvo, v organizaciji ali zunaj nje, da doseže pričakovani (in morda nestvarni) ciljni dobiček – zlasti ker so lahko posledice za poslovodstvo znatne, če ne doseže finančnih ciljev. Priložnost za prevarantsko računovodsko poročanje ali poneverbo sredstev lahko posameznik zazna, kadar meni, da se je notranjemu kontroliranju mogoče izogniti, ker na primer posamezniku zaupajo ali ker pozna kake slabosti notranjega kontroliranja. Posamezniki utegnejo preišljeno narediti prevarantsko dejanje. Nekateri posamezniki imajo nagjenje, značaj ali niz etičnih vrednot, ki jim dovoljujejo izvesti zave-

stno in namerno nepošteno dejanje. Celo sicer pošteni posamezniki lahko zagrešijo poneverbo v okolju, ki izvaja zadosten pritisk nanje.

Naloge pristojnih za upravljanje in posloводства

13. Glavno odgovornost za preprečevanje in odkrivanje prevar imajo tako pristojni za upravljanje organizacije kot posloводства. Iz tega izvirajoče naloge pristojnih za upravljanje in posloводства se lahko razlikujejo tako med organizacijami kot med državami. V nekaterih organizacijah je lahko struktura upravljanja bolj neformalna, ker so za njihovo upravljanje pristojne iste osebe kot za poslovoidenje.

14. Pomembno je, da daje posloводства ob nadziranju, ki ga izvajajo pristojni za upravljanje, velik poudarek preprečevanju prevar, kar lahko zmanjšuje priložnosti za prevare, in svarilom pred prevarami, kar lahko prepriča posameznike, da jih ne zagrešijo zaradi verjetnosti, da bodo odkrite in kaznovane. To vključuje kulturo poštenosti in etičnega obnašanja. Takšno kulturo, ki je zasnovana na trdni celoti temeljnih vrednot, sporočajo in predstavljajo posloводства in pristojni za upravljanje, s čimer ustvarjajo zaposlenim temelj za izvajanje poslovoidenja organizacije. Ustvarjanje kulture poštenosti in etičnega obnašanja zajema vzpostavljjanje primerne vzdušja, ustvarjanje dobrega delovnega okolja, izbiranje, izobraževanje in napredovanje primernih zaposlenih, obdobjno potrjevanje nalog zaposlenih in primerno ravnanje kot odziv na dejansko, sluteno ali domnevno prevaro.

15. Naloga pristojnih za upravljanje v organizaciji je z nadziranjem poslovoidstva zagotoviti, da organizacija vzpostavi in skrbi za notranje kontroliranje, ki daje ustrezno zagotovilo glede zanesljivosti računovodskega poročanja, uspešnosti in učinkovitosti delovanja in skladnosti z veljavnimi zakoni in drugimi predpisi. Tvorno nadziranje s strani pristojnih za upravljanje lahko pripomore k zavzetosti poslovoidstva pri ustvarjanju kulture poštenosti in etičnega obnašanja. Pri nadziranju proučujejo pristojni za upravljanje možnosti, da se posloводства izogne kontrolam ali drugače neustrezno vpliva na računovodsko poročanje, kot so naporu poslovoidstva, da uravnava čisti dobiček tako, da bi pri analizah vplivalo na dojetje uspešnosti in dobičkonosnosti organizacije.

16. Posloводства je ob nadziranju pristojnih za upravljanje odgovorno, da vzpostavi okolje kontroliranja ter skrbi za usmeritve in postopke, ki pomagajo pri doseganju cilja, zagotoviti kolikor mogoče pravilno in uspešno izvajanje poslovoidenja organizacije. Ta odgovornost vključuje vzpostavljjanje in vzdrževanje kontrol, povezanih s ciljem organizacije, da pripravi računovodske izkaze, ki so resnična in po-

štena slika (ali v vseh pomembnih pogledih poštena predstavitev) v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja in obvladovanja tveganj, ki bi lahko povzročila pomembno napačne navedbe v teh računovodskih izkazih. Takšne kontrole zmanjšujejo, vendar ne odpravljajo tveganj napačne navedbe. Pri določanju, katere kontrole vzpostaviti, da bi preprečile in odkrile prevaro, presoja poslovodstvo tveganje, da lahko vključujejo računovodski izkazi pomembno napačne navedbe kot posledico prevare. Kot del takšne presoje lahko poslovodstvo sklene, da je vzpostavljanje in vzdrževanje posamezne kontrole zaradi zmanjšanja tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare stroškovno neučinkovito.

Naravne omejitve revizije v zvezi s prevaro

17. Kot je navedeno v MSR 200 – Namen in splošna načela revizije računovodskih izkazov, je namen revizije računovodskih izkazov omogočiti revizorju, da izrazi mnenje, ali so računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih pripravljeni v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja. Zaradi naravnih omejitev revizije obstaja neizogibno tveganje, da nekatere pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih ne bodo odkrite, čeprav je revizija pravilno načrtovana in izvedena v skladu z MSR.

18. Tveganje, da ne bo odkrita neka pomembno napačna navedba zaradi prevare, je večje kot tveganje, da ne bo odkrita pomembno napačna navedba zaradi napake, kajti prevara lahko vključuje dovršene in skrbno organizirane načine prikrivanja, kot so ponarejanje, premišljena opustitev knjiženja poslov ali namerno napačna predstavitev revizorju. Takšne poskuse prikrivanja je še težje odkriti, če jih spremlja skrivni dogovor. Skrivni dogovor lahko povzroči, da revizor verjame, da so dokazi prepričljivi, čeprav so dejansko lažni. Revizorjeva zmožnost odkriti prevaro je odvisna od dejavnikov, kot so spretnost krivca, pogostnost in obseg prikrojevanja, raven vpletenega skrivnega dogovora, sorazmerna velikost prikrojenih posamičnih zneskov ter hierarhični položaj vpletenih posameznikov. Medtem ko je lahko revizor sposoben prepoznati možne priložnosti za zagrešitev prevar, težko ugotovi, ali so napačne navedbe na področjih presojanja, kot so računovodske ocene, posledica prevare ali napake.

19. Poleg tega je tveganje, da revizor ne bo odkril pomembno napačne navedbe zaradi poslovodske prevare, večje kot pri zaposlenski prevari, ker ima poslovodstvo pogosto možnost neposredno ali posredno prikrojivati računovodske razvide in predstaviti prevarantske računovodske informacije. Poslovodstvo se na nekaterih ravneh lahko izogne kontrolnim postopkom, ki so namenjeni preprečevanju podobnih pre-

var drugih zaposlenih, na primer z usmerjanjem podrejenih, da knjižijo posle napačno ali da jih prikrijejo. Poslovodstvo ima vpliven položaj v organizaciji, zato ima možnost bodisi usmerjati zaposlene, da nekaj naredijo, bodisi jih spodbujati, da mu pomagajo pri izvrševanju prevare, česar se zaposleni zavedajo ali pa tudi ne.

20. Kasnejše razkritje kake pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih zaradi prevare samo po sebi ne pomeni nespoštovanja MSR. To zlasti velja za nekatere vrste namerno napačnih navedb, ker so revizijski postopki lahko neučinkoviti pri odkrivanju namerno napačnih navedb, ki so prikrite zaradi skrivnega dogovora z enim posameznikom ali več v poslovodstvu, izmed pristojnih za upravljanje, zaposlenih ali tretjih strank, ali pa so povezane s ponarejenimi dokumenti. Ali je revizor opravil revizijo v skladu z MSR, se ugotovi na podlagi revizijskih postopkov, opravljenih v danih okoliščinah, na podlagi pri tem pridobljenih zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov ter na podlagi ustreznosti revizorjevega poročila, ki temelji na ovrednotenju teh dokazov.

Naloge revizorja za odkrivanje pomembno napačnih navedb zaradi prevar

21. Ko revizor izvaja revizijo v skladu z MSR, pridobiva sprejemljiva zagotovila, da so računovodski izkazi kot celota brez pomembno napačne navedbe zaradi prevare ali napake. Revizor ne more dobiti brezpogojnega zagotovila, da bodo pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih odkrite zaradi dejavnikov, kot so uporaba presoje, uporaba preizkušanja, naravne omejitve notranjega kontroliranja in dejstvo, da je velik del revizijskih dokazov, ki so revizorju na razpolago, po svoji naravi bolj prepričevalnih kot dokončno prepričljivih.

22. Ko revizor pridobiva sprejemljiva zagotovila, ohranja ves čas revizije poklicno nezaupljivost, upošteva možnost, da se poslovodstvo izogne kontrolam, in se zaveda, da revizijski postopki, ki so uspešni pri odkrivanju napake, morda niso primerni v zvezi s prepoznanim tveganjem pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Ostanek tega MSR daje dodatna navodila za presojanje tveganj prevar pri reviziji in načrtovanje postopkov za odkrivanje pomembno napačnih navedb zaradi prevar.

Poklicna nezaupljivost

23. V skladu z MSR 200 revizor načrtuje in izvaja revizijo s poklicno nezaupljivostjo, pri čemer se zaveda, da utegnejo obstajati okoliščine,

ki povzročajo, da so računovodski izkazi pomembno napačni. Zaradi značilnosti prevar je revizorjeva strokovna nezaupljivost zlasti pomembna, kadar ocenjuje tveganja pomembno napačnih navedb zaradi prevar. Strokovna nezaupljivost obsega nagnjenje k preiskovanju in kritično presojanje revizijskih dokazov. Poklicna nezaupljivost zahteva nenehen dvom, ali pridobljene informacije in revizijski dokazi opozarjajo, da utegne obstajati pomembno napačna navedba zaradi prevare.

24. Revizor ohranja poklicno nezaupljivost ves čas revizije in se zaveda možnosti, da utegne obstajati pomembno napačna navedba zaradi prevare, ne glede na svoje prejšnje izkušnje z organizacijo v zvezi s poštenostjo in neoporečnostjo posloводства in pristojnih za upravljanje.

25. Kot je navedeno v MSR 315, revizorjeve prejšnje izkušnje z organizacijo pomagajo k njenemu poznavanju. Čeprav ni pričakovati, da bo revizor v celoti prezrl pretekle izkušnje z organizacijo v zvezi s poštenostjo in neoporečnostjo posloводства in pristojnih za upravljanje, je ohranitev poklicne nezaupljivosti pomembna, saj se utegnejo pojaviti spremenjene okoliščine. Ko poizveduje in izvaja druge revizijske postopke, deluje revizor s poklicno nezaupljivostjo in se ne zadovolji z revizijskimi dokazi, ki niso prepričljivi in temeljijo na zaupanju, da so poslovodstvo in pristojni za upravljanje pošteni in neoporečni. Glede na pristojne za upravljanje pomeni ohranjanje poklicne nezaupljivosti, da revizor skrbno pretehta utemeljenost odgovorov na poizvedovanje pri pristojnih za upravljanje in ostalih informacij, ki so mu jih dali, z vsemi drugimi dokazi, ki jih je pridobil med revizijo.

26. Revizija, ki je opravljena v skladu z MSR, redko vključuje ugotavljanje pristnosti listin; revizor ni usposobljen in se ne pričakuje, da bi bil strokovnjak za dokazovanje pristnosti. Poleg tega revizor morda ne odkrije sprememb v določbah, ki jih vsebuje listina, na primer zaradi stranskega sporazuma, ki ga poslovodstvo ali tretja stranka ni razkrila revizorju. Pri izvajanju revizije upošteva revizor zanesljivost informacij, ki jih bo uporabil kot revizijski dokaz, vključno z upoštevanjem ustreznosti kontrol njihovega pripravljanja in ohranjanja, kjer je to smiselno. Če revizor nima razloga za nasprotno mnenje, običajno sprejema razvide in dokumentacijo kot pristne. Če zaradi okoliščin, ki jih prepozna pri reviziji, meni, da neka listina morda ni pristna ali da so bile določbe v njej spremenjene, jo raziskuje naprej, na primer z neposrednim preverjanjem pri tretjih strankah ali z delom strokovnjaka za presojanje pristnosti listine.

Razpravljanje v delovni skupini

27. Člani delovne skupine se pogovorijo o dovzetnosti računovodskih izkazov organizacije za pomembno napačno navedbo zaradi prevare.

28. MSR 315 zahteva, da člani delovne skupine razpravljajo o dovzetnosti organizacije za pomembno napačno navedbo v računovodskih izkazih. Ta razprava daje poudarek zlasti na dovzetnost računovodskih izkazov organizacije za pomembno napačno navedbo zaradi prevare. Razprava vključuje partnerja, zadolženega za posel, ki uporablja poklicno presojo, prejšnje izkušnje z organizacijo in poznavanje tekočih sprememb okoliščin za določitev, katere druge člane delovne skupine bo vključil v razpravljanje. Običajno so v razpravo vključeni ključni člani delovne skupine. Razpravljanje daje priložnost izkušenejšim članom delovne skupine, da posredujejo svoje poglede o tem, kako in kje utegnejo biti računovodski izkazi dovzetni za pomembno napačno navedbo zaradi prevare.

29. Partner, zadolžen za posel, pretehta, katere zadeve je treba sporočiti tistim članom delovne skupine, ki niso vključeni v razpravo. Vseh članov delovne skupine ni treba obveščati o vseh sprejetih odločitvah pri razpravi. Na primer, članu delovne skupine, ki je vključen v revizijo sestavnega dela organizacije, ni treba poznati odločitev, ki so bile sprejete v zvezi z drugim sestavnim delom organizacije.

30. Razprava poteka v preiskovalnem duhu, tako da se ne upošteva morebitno prepričanje članov delovne skupine, da so poslovodstvo in pristojni za upravljanje pošteni in neoporečni. Razprava običajno vključuje:

- izmenjavanje mnenj med člani delovne skupine o tem, kako in kje utegnejo biti po njihovem prepričanju računovodski izkazi organizacije dovzetni za pomembno napačno navedbo zaradi prevare, kako bi moglo poslovodstvo zagrešiti in zakriti prevarantsko računovodsko poročanje in kako utegnejo biti sredstva organizacije poneverjena;
- proučevanje okoliščin, ki utegnejo nakazovati uravnavanje čistega dobička, in običajnih postopkov, ki jim poslovodstvo sledi pri uravnavanju čistega dobička, kar utegne voditi do prevarantskega računovodskega poročanja;
- proučevanje znanih zunanjih in notranjih dejavnikov, ki vplivajo na organizacijo in lahko ustvarjajo spodbude ali pritisk na poslovodstvo ali druge, da se zatečejo k prevaram, dajejo priložnost za zagrešitev

prevar in nakazujejo kulturo ali okolje, ki omogoča poslovodstvu ali drugim, da organizirajo prevaro;

- proučevanje vključenosti poslovodstva v nadziranje zaposlenih, ki imajo dostop do gotovine ali drugih sredstev, ki so dovzetna za poverbo;
- proučevanje vseh nenavadnih ali nepojasnjenih sprememb pri obnašanju ali življenjskem slogu poslovodstva ali zaposlenih, ki jih je opazila delovna skupina;
- poudarek na pomembnosti ohranjanja pravilnega načina razmišljanja pri poteku revizije glede možne pomembno napačne navedbe zaradi prevare;
- proučevanje karakterističnih okoliščin, ki utegnejo nakazovati možnost prevar, če se pojavijo;
- proučevanje, kako bo dejavnik nepredvidljivosti vključen v vrsto, čas in obseg izvedenih revizijskih postopkov;
- proučevanje revizijskih postopkov, ki utegnejo biti izbrani kot odgovor na dovzetnost računovodskih izkazov organizacije za pomembno napačne navedbe zaradi prevar, in ugotavljanje, ali so določene vrste revizijskih postopkov uspešnejše od drugih;
- proučevanje kakršnekoli domneve o prevari, ki je vzbudila revizorjevo pozornost, in
- proučevanje tveganja, da se poslovodstvo izogne kontrolam.

31. Razpravljanje o dovzetnosti računovodskih izkazov organizacije za pomembno napačne navedbe zaradi prevar je pomemben del revizije. Revizorju omogoča, da izbere primeren odgovor na dovzetnost računovodskih izkazov organizacije za pomembno napačno navedbo zaradi prevar in določi, kateri člani delovne skupine bodo opravili določene revizijske postopke. Prav tako dopušča revizorju, da določi, kako bodo z izidi revizijskih postopkov seznanjeni člani delovne skupine in kako bo obravnaval kakršnokoli domnevo o prevari, ki je vzbudila njegovo pozornost. Številne majhne revizije v celoti izpelje partner, zadolžen za posel (ki utegne biti samostojni podjetnik). V takšnih primerih partner, zadolžen za posel, ki osebno opravi načrtovanje revizije, pretehta dovzetnost računovodskih izkazov organizacije za pomembno napačne navedbe zaradi prevar.

32. Pomembno je, da po začetni razpravi med načrtovanjem revizije in občasno tudi med izvajanjem revizije člani delovne skupine sporočajo in izmenjavajo pridobljene informacije, ki utegnejo vplivati na oceno

tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare ali na revizijske postopke, opravljene kot odgovor na ta tveganja. Na primer, pri nekaterih organizacijah utegne biti primerno obnoviti razpravo pri pregledovanju medletnih računovodskih informacij.

Postopki ocenjevanja tveganja

33. Kot zahteva MSR 315, izvede revizor postopke ocenjevanja tveganja, da bi spoznal organizacijo in njeno okolje, vključno z notranjim kontroliranjem. Kot del teh postopkov opravi revizor naslednje postopke za pridobitev informacij, ki jih potrebuje pri opredeljevanju tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare:

- a) poizveduje pri poslovodstvu, pristojnih za upravljanje in drugih v organizaciji, za katere meni, da je primerno, in spozna, kako pristojni za upravljanje opravljajo nadzor nad postopki poslovodstva za prepoznavanje in odziv na tveganja prevar in nad notranjim kontroliranjem, ki ga je vzpostavilo poslovodstvo, da bi ublažilo takšna tveganja;
- b) prouči, ali je prisoten eden ali več dejavnikov tveganja prevar;
- c) prouči vsako nenavadno ali nepričakovano povezavo, ki jo je zaznal pri izvajanju analitičnih postopkov;
- d) prouči druge informacije, ki utegnejo biti koristne pri prepoznavanju tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare.

Poizvedovanja in pridobivanje spoznanj o nadzoru, ki ga izvajajo pristojni za upravljanje

34. **Ko pridobiva spoznanja o organizaciji in njenem okolju, vključno z njenim notranjim kontroliranjem, revizor poizveduje pri poslovodstvu v zvezi s:**

- a) **poslovodskim ocenjevanjem tveganja, da utegnejo biti računovodski izkazi pomembno napačni zaradi prevar;**
- b) **poslovodskim postopkom za prepoznavanje tveganj in za odzivanje na tveganja prevar v organizaciji, vključno s kakršnimikoli posebnimi tveganji prevar, ki jih je zaznalo poslovodstvo, ali s saldi na kontih, vrstami poslov ali razkritji, pri katerih je verjetno, da obstaja tveganje zaradi prevar;**
- c) **poslovodskim obveščanjem, če obstaja, pristojnih za upravljanje o svojih postopkih za prepoznavanje in odzivanje na tveganja prevar v organizaciji, in**

d) poslovodskim obveščanjem, če obstaja, zaposlenih o svojih stališčih, povezanih so poslovnimi navadami in etičnim obnašanjem.

35. Ker je poslovodstvo odgovorno za notranje kontroliranje v organizaciji in za pripravo računovodskih izkazov, je primerno, če revizor poizveduje pri poslovodstvu o tem, kakšna je poslovodska ocena tveganja prevar in primernih kontrol za njihovo preprečevanje in odkrivanje. Vrsta, obseg in pogostnost poslovodskega ocenjevanja takšnega tveganja in kontrol se razlikujejo med organizacijami. V nekaterih organizacijah lahko poslovodstvo opravlja podrobne ocene letno ali kot del stalnega nadziranja. V drugih organizacijah utegne biti poslovodsko ocenjevanje manj formalno in manj pogosto. V nekaterih organizacijah, zlasti majhnih, je lahko največji poudarek ocenjevanja na tveganjih zaposlenskih prevar ali poneverjanja sredstev. Vrsta, obseg in pogostnost poslovodskega ocenjevanja so pomembni za revizorjevo poznavanje okolja kontroliranja v organizaciji. Na primer, dejstvo, da poslovodstvo ni ocenilo tveganja prevar, lahko v nekaterih okoliščinah nakazuje pomanjkanje pomembnosti, ki jo poslovodstvo pripisuje notranjemu kontroliranju.

36. V majhnih organizacijah, ki jih vodi lastnik, utegne biti lastnik poslovodnik zmožen izvajati uspešnejši nadzor kot v večjih organizacijah, s čimer odtehta na splošno bolj omejene priložnosti za ločitev nalog. Po drugi strani se lastnik poslovodnik lažje izogne kontrolam zaradi neformalne ureditve notranjega kontroliranja. To upošteva revizor pri prepoznavanju tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare.

37. Pri poizvedovanju kot delu pridobivanja spoznanj o poslovodskem ravnanju v zvezi s prepoznavanjem in odzivanjem na tveganja prevar v organizaciji poizveduje revizor o postopku odzivanja na notranje ali zunanje domneve o prevarah, ki vplivajo na organizacijo. Pri organizacijah, ki delujejo na več lokacijah, poizveduje revizor o vrsti in obsegu nadzora nad delovanjem na posameznih lokacijah ali po poslovnih odsekih ter ugotavlja, ali obstajajo kake lokacije ali poslovni odseki, pri katerih bi utegnili obstajati večja verjetnost tveganja prevar.

38. Revizor izvaja poizvedbe pri poslovodstvu, notranji reviziji in drugih v organizaciji, kolikor je primerno, da ugotovi, ali poznajo kako dejansko, sluteno ali domnevno prevaro, ki vpliva na organizacijo.

39. Čeprav lahko revizorjeva poizvedovanja pri poslovodstvu dajejo koristne informacije o tveganjih pomembno napačnih navedb v računovodskih izkazih zaradi zaposlenskih prevar, je malo verjetno, da takšna poizvedovanja dajo koristne informacije o tveganjih pomembno

napačnih navedb v računovodskih izkazih zaradi poslovodskih prevar. Poizvedovanja pri drugih v organizaciji kot dodatek poizvedovanjem pri poslovodstvu utegnejo biti koristna, da dobi revizor vpogled z vidika, ki se razlikuje od poslovodskega vidika in od vidika odgovornih za postopek računovodskega poročanja. Takšno poizvedovanje je lahko priložnost za posameznike, da sporočajo revizorju informacije, ki jih drugače ne bi pridobil. Revizor uporablja strokovno presojo pri določanju tistih oseb v organizaciji, pri katerih poizveduje, in pri določanju obsega takšnih poizvedovanj. Pri takšnem določanju upošteva revizor, ali mu utegnejo dati drugi v organizaciji koristne informacije za prepoznavanje tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevar.

40. Revizor poizveduje pri osebju notranje revizije tistih organizacij, v katerih obstaja notranjerevizijska služba. Poizvedovanja so usmerjena na stališča notranjih revizorjev glede tveganj prevar in na ugotavljanje, ali so notranji revizorji med letom opravili kake postopke za ugotavljanje prevar, ali se je poslovodstvo zadovoljivo odzvalo na kakršnekoli ugotovitve, ki so izhajale iz takšnih postopkov, in ali notranji revizorji poznajo kako dejansko, a sluteno ali domnevno prevaro.

41. Drugi v organizaciji, pri katerih lahko revizor neposredne poizveduje o obstoju ali sumu prevare, so na primer:

- izvajalci, ki niso neposredno vključeni v računovodsko poročanje,
- zaposleni na različnih ravneh pristojnosti,
- zaposleni, ki so vključeni v zajemanje, obdelovanje ali knjiženje zapletenih ali nenavadnih poslov, in tisti, ki nadzirajo ali spremljajo takšne zaposlene,
- v organizaciji zaposleni pravni svetovalec,
- predstojnik ali druga ustrezna oseba, ki odgovarja za etične zadeve, in
- oseba ali osebe, pristojne za obravnavanje trditev o prevarah.

42. Ko revizor ocenjuje poslovodske odgovore na poizvedovanja, ohranja poklicno nezaupljivost, zavedajoč se, da ima poslovodstvo pogosto najboljše možnosti za zagrešitev prevare. Zato revizor uporablja strokovno presojo pri odločanju, ali je treba podkrepiti odgovore na poizvedovanja z drugimi informacijami. Če so odgovori na poizvedovanja protislovni, poskuša revizor razrešiti neskladja.

43. Revizor si pridobi spoznanja, kako pristojni za upravljanje izvajajo nadzor nad poslovodskimi postopki za prepoznavanje in

odzivanje na tveganja prevar v organizaciji in nad notranjim kontroliranjem, ki ga je vzpostavilo poslovodstvo, da bi zmanjšalo takšna tveganja.

44. Pristojni za upravljanje v organizaciji odgovarjajo za nadzor nad sistemi za spremljanje tveganja, računovodskega kontroliranja in usklajenosti z zakoni. V številnih državah so navade pri upravljanju kapitalskih družb dobro razvite in pristojni za upravljanje imajo aktivno vlogo pri nadzoru nad ocenjevanjem tveganj prevar v organizaciji in nad notranjim kontroliranjem, ki ga je vzpostavila organizacija, da bi ublažila določena tveganja prevar, ki jih je zaznala. Ker se naloge pristojnih za upravljanje in poslovođenje lahko razlikujejo med organizacijami in med državami, je pomembno, da revizor spozna naloge enih in drugih tako, da bo lahko razumel nadziranje, ki ga izvajajo izbrani posamezniki². Pristojni za upravljanje vključijo poslovodstvo, kadar poslovodstvo izvaja takšne naloge, kar se lahko pojavlja v majhnih organizacijah.

45. Spoznavanje, kako pristojni za upravljanje izvajajo nadzor nad poslovodskim postopkom prepoznavanja in odzivanja na tveganja prevar v organizaciji in nad notranjim kontroliranjem, ki ga je vzpostavilo poslovodstvo, da bi ublažilo takšna tveganja, lahko daje vpogled v dovezetnost organizacije za poslovodske prevare, ustreznost takšnega notranjega kontroliranja in sposobnost ter neoporečnost poslovodstva. Revizor lahko dobi vpogled z izvajanjem postopkov, kot so udeležba na sestankih, kjer poteka takšno razpravljanje, branje zapisnikov s takšnih sestankov ali izvajanje poizvedovanj pri pristojnih za upravljanje.

46. Revizor opravi poizvedbe pri pristojnih za upravljanje, da bi določil, ali poznajo kako dejansko, sluteno ali domnevno prevaro, ki vpliva na organizacijo.

47. Revizor opravi poizvedbe pri pristojnih za upravljanje delno tudi zato, da bi podkrepil odgovore na poizvedbe, ki jih je dobil od poslovodstva. Če odgovori na takšna poizvedovanja niso skladni, pridobi revizor dodatne revizijske dokaze, da bi razrešil protislovja. Poizvedovanja pri pristojnih za upravljanje lahko pomagajo revizorju tudi pri prepoznavanju tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare.

² MSR 260 – Poročanje o revizijskih zadevah pristojnim za upravljanje – obravnava v 8. odstavku, komu revizor poroča, kadar struktura upravljanja v organizaciji ni dobro opredeljena.

Presojanje dejavnikov tveganja prevar

48. Pri pridobivanju spoznanj o organizaciji in njenem okolju, vključno z notranjim kontroliranjem, revizor presoja, ali pridobljene informacije nakazujejo, da je prisoten en dejavnik ali več dejavnikov tveganja prevar.

49. Dejstvo, da je prevara navadno prikrita, zelo otežuje njeno odkritje. Ko revizor spozna organizacijo in njeno okolje, vključno z notranjim kontroliranjem, lahko kljub temu prepozna dogodke ali okoliščine, ki nakazujejo spodbudo ali pritisk za zagrešitev prevare ali ponujajo priložnosti za zagrešitev prevare. Takšni dogodki ali okoliščine so označeni kot "dejavniki tveganja prevar". Na primer:

- potreba po izpolnjevanju pričakovanj tretjih strank za pridobitev dodatnega kapitalskega financiranja lahko ustvarja pritisk za zagrešitev prevare;
- odobravanje pomembnih nagrad, če so uresničeni nestvarni cilji glede dobička, lahko ustvarja spodbudo za zagrešitev prevare; in
- neuspešno okolje kontroliranja lahko ustvarja priložnost za zagrešitev prevare.

Medtem ko dejavniki tveganja prevar ne nakazujejo nujno obstoja prevare, so bili pogosto prisotni v okoliščinah, v katerih so se prevare pojavile. Prisotnost dejavnikov tveganja prevar lahko vpliva na revizorjevo oceno tveganj pomembno napačne navedbe.

50. Dejavnikov tveganja prevar ni mogoče preprosto razvrstiti po pomembnosti. Pomen dejavnikov tveganja prevar se zelo spreminja. Nekateri od teh dejavnikov se pojavljajo v organizacijah, kjer posebne okoliščine ne predstavljajo tveganj pomembno napačne navedbe. Skladno s tem revizor uporablja strokovno presojo pri določanju, ali je dejavnik tveganja prevar prisoten in ali ga je treba upoštevati pri ocenjevanju tveganj pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih zaradi prevare.

51. Primeri dejavnikov tveganja prevar, ki so povezani s prevarantskim računovodskim poročanjem in poneverbo sredstev, so predstavljeni v Dodatku 1 tega MSR. Ti pojasnjevalni dejavniki tveganja so razvrščeni glede na tri pogoje, ki so na splošno prisotni pri prevari: spodbuda ali pritisk za zagrešitev prevare, zaznana priložnost za zagrešitev prevare in zmožnost organiziranja prevarantskega dejanja. Dejavniki tveganja, ki kažejo stanje duha, ki dovoljuje organiziranje prevarantskega dejanja, niso nujno dostopni revizorjevemu opazovanju. Kljub temu lahko revizor zazna tovrstne informacije. Čeprav za-

jemajo dejavniki tveganja prevar, ki so opisani v Dodatku 1, veliko primerov, na katere utegne naleteti revizor, so to le primeri, tako da lahko obstajajo tudi drugačni dejavniki tveganja. Revizor mora biti pozoren tudi na posebne dejavnike tveganja v organizaciji, ki niso zajeti v Dodatku 1. Nekateri primeri, ki so navedeni v Dodatku 1, niso primerni v vseh okoliščinah, nekateri pa imajo lahko večji ali manjši pomen pri različno velikih organizacijah, z različnimi oblikami lastništva, v različnih panogah ali zaradi drugih različnih značilnosti ali okoliščin.

52. Velikost, zapletenost in lastniške značilnosti organizacije imajo pomemben vpliv na upoštevanje ustreznih dejavnikov tveganja prevar. Na primer, pri veliki organizaciji revizor navadno upošteva dejavnike, ki na splošno ovirajo napačno obnašanje posloводства, denimo učinkovitost pristojnih za upravljanje in notranje revizijske službe ter obstoj in uveljavljanje formalnega kodeksa ravnanja. Poleg tega lahko proučeni dejavniki tveganja prevar na izvajalski ravni nekega poslovnega odseka nudijo drugačna spoznanja kot njihovo proučevanje na ravni celotne organizacije. Pri majhnih organizacijah utegnejo biti nekatere od teh proučitev neuporabne ali manj pomembne. Na primer, manjša organizacija utegne biti brez pisnega kodeksa ravnanja, namesto tega pa je morda razvila kulturo, ki poudarja pomen neoporečnosti in etičnega obnašanja z ustnimi sporočili in z zgledom posloводства. Prevlada posameznika v poslovodstvu majhne organizacije sama po sebi na splošno ne nakazuje, da poslovodstvo ni kazalo in sporočalo, kakšno naj bo ustrezno obnašanje v zvezi z notranjim kontroliranjem in računovodskim poročanjem. V nekaterih organizacijah potreba po odobritvi, ki jo da poslovodstvo, lahko nadomešča sicer šibke kontrole in zmanjšuje tveganje zaposlenskih prevar. Toda prevlada posameznika v poslovodstvu je lahko možna slabost, ker obstaja priložnost, da se poslovodstvo izogne kontrolam.

Presojanje nenavadnih ali nepričakovanih povezav

53. Pri izvajanju analitičnih postopkov za pridobivanje spoznanj o organizaciji in njenem okolju, vključno z notranjim kontroliranjem, revizor upošteva tudi nenavadne ali nepričakovane povezave, ki utegnejo nakazovati tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare.

54. Analitični postopki so lahko koristni za prepoznavanje obstoja nenavadnih poslov ali dogodkov ter zneskov, razmerij in razvojnih teženj, ki utegnejo nakazovati zadeve, ki imajo posledice za računovodske izkaze in revizijo. Pri izvajanju analitičnih postopkov razvija revizi-

zor domneve o sprejemljivih povezavah, ki jih je mogoče utemeljeno pričakovati na podlagi njegovega poznavanja organizacije in njenega okolja, vključno z notranjim kontroliranjem. Če daje primerjava takšnih pričakovanj s knjiženimi zneski ali z razmerji, ki so razvita iz knjiženih zneskov, nenavadne ali nepričakovane povezave, upošteva revizor te izide pri prepoznavanju tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Analitični postopki vključujejo postopke, ki se nanašajo na konte prihodkov, da bi prepoznali nenavadne ali nepričakovane povezave, ki utegnejo nakazovati tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevarantskega računovodskega poročanja, kot so na primer izmišljene prodaje ali pomembna vračila s strani kupcev, kar lahko nakazuje nerazkrite stranske sporazume.

Presojanje drugih informacij

55. Pri pridobivanju spoznanj o organizaciji in njenem okolju, vključno z notranjim kontroliranjem, revizor presoja, ali druge pridobljene informacije nakazujejo tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare.

56. Poleg informacij, pridobljenih z analitičnimi postopki, upošteva revizor druge informacije, ki jih je pridobil o organizaciji in njenem okolju in ki utegnejo biti koristne pri prepoznavanju tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Razprava med člani delovne skupine, ki je opisana v 27.–32. odstavku, lahko daje koristne informacije pri prepoznavanju takšnih tveganj. Poleg tega lahko informacije, ki jih pridobi revizor v postopkih sprejemanja in ohranjanja naročnika, ter izkušnje, pridobljene pri drugih poslih, ki so bili opravljeni za organizacijo, na primer poslih preiskovanja medletnih računovodskih informacij, pomagajo pri prepoznavanju tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare.

Prepoznavanje in ocenjevanje tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare

57. Pri prepoznavanju in ocenjevanju tveganj pomembno napačne navedbe na ravni računovodskih izkazov in na ravni uradnih trditvev o vrstah poslov, saldih na kontih in razkritjih revizor prepozna in oceni tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Tista ocenjena tveganja, ki utegnejo povzročiti pomembno napačno navedbo zaradi prevare, so bistvena tveganja; zato revizor, če to še ni bilo narejeno, ovrednoti vzpostavitev z njimi povezanih kontrol, vključno z ustreznim kontrolnim delovanjem, in ugotovi, ali kontrole delujejo.

58. Da bi ocenil tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare, uporablja revizor strokovno presojanje in:

- a) prepozna tveganja prevar s proučevanjem informacij, ki jih je pridobil s postopki ocenjevanja tveganj in s proučevanjem vrst poslov, saldov na kontih in razkritij v računovodskih izkazih,
- b) primerja prepoznana tveganja prevar s tistim, kar je lahko napačno na ravni uradnih trditev, in
- c) ocenjuje verjetno velikost možne napačne navedbe, vključno z možnostjo, da lahko tveganje povzroči mnogovrstne napačne navedbe, in verjetnost, da se tveganje pojavi.

59. Za revizorja je pomembno, da pridobi spoznanja o kontrolah, ki jih je vzpostavilo in izvajalo poslovodstvo, da bi preprečevalo in odkrivalo prevare, kajti z vzpostavitvijo in delovanjem takšnih kontrol lahko poslovodstvo utemeljeno presoja o vrsti in obsegu kontrol, za katere se je odločilo, ter o vrsti in obsegu tveganj, ki jih je predpostavilo. Revizor lahko spozna, da je na primer poslovodstvo zavestno sprejelo tveganje, ki je povezano z odsotnostjo delitve nalog. To se utegne pogosto pojavljati v majhnih organizacijah, kjer lastnik dnevno nadzira poslovanje. Informacije iz pridobivanja teh spoznanj so lahko koristne pri prepoznavanju dejavnikov tveganja prevar, ki utegnejo vplivati na revizorjevo oceno tveganj, da utegnejo računovodski izkazi vsebovati pomembno napačno navedbo zaradi prevare.

Tveganje prevar pri priznavanju prihodkov

60. Pomembne napačne navedbe zaradi prevarantskega računovodskega poročanja so pogosto povezane s previsokim izkazovanjem prihodkov (na primer s predčasnim priznavanjem prihodkov ali zapisovanjem namišljenih prihodkov) ali prenizkim izkazovanjem prihodkov (na primer z napačnim prenašanjem prihodkov na kasnejše obdobje). Zato običajno revizor predpostavlja, da obstajajo tveganja prevar pri priznavanju prihodkov, in prouči, katere vrste prihodkov, prihodkovnih poslov ali uradnih trditev lahko povzročajo takšna tveganja. Ta ocenjena tveganja pomembno napačnih navedb zaradi prevar v zvezi s priznavanjem prihodkov so pomembna tveganja in jih je treba obravnavati v skladu s 57. in 61. odstavkom. Dodatek 2 vključuje primere odzivov na revizorjevo oceno tveganja pomembno napačnih navedb zaradi prevarantskega računovodskega poročanja v zvezi s priznavanjem prihodkov. Če revizor v kakih posebnih okoliščinah ne prepozna priznavanja prihodkov kot tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare, dokumentira razloge, ki podpirajo njegov sklep na način, kot to zahteva 110. odstavek.

Odzivi na tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare

61. Revizor določi vsestranske odzive na ocenjena tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare na ravni računovodskih izkazov ter načrtuje in izvede nadaljnje revizijske postopke, katerih vrsta, čas in obseg odgovarjajo ocenjenim tveganjem na ravni uradne trditve.

62. MSR 330 zahteva, da revizor izvede postopke preizkušanja podatkov, ki izrecno odgovarjajo na tveganja, ocenjena kot bistvena tveganja.

63. Revizor se odzove na tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare na naslednje načine:

a) z odgovorom, ki ima vsestranski vpliv na to, kako je revizija vodena, to je s povečano poklicno nezaupljivostjo, in z odgovorom, ki vključuje več splošnih proučevanj ločeno od posebnih postopkov, ki so sicer predvideni;

b) z odgovorom na prepoznana tveganja na ravni uradne trditve, ki vključuje vrsto, čas in obseg revizijskih postopkov, ki jih je treba izvesti;

c) z odgovorom na prepoznana tveganja, ki vključuje izvajanje določenih revizijskih postopkov, ki obravnavajo tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare, vključno z izogibanjem kontrolam s strani posloводства z upoštevanjem nepredvidljivih načinov, na katere se lahko takšno izogibanje zgodi.

64. Odziv na ocenjena tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare lahko vpliva na revizorjevo poklicno nezaupljivost s:

a) povečano pazljivostjo pri izbiranju vrste in obsega dokumentacije, ki bo preiskana v podporo pomembnih poslov,

b) povečanim upoštevanjem potrebe, da so pojasnila in predstavitve posloводства v zvezi s pomembnimi zadevami dodatno podprti.

65. Revizor lahko sklepa, da ni mogoče načrtovati revizijskih postopkov, ki bi zadovoljivo obravnavali tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare. V takšnem primeru prouči posledice za revizijo (glej 89. in 103. odstavek).

Vsestranski odzivi

66. Pri določanju vsestranskih odzivov, ki se nanašajo na tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare na ravni računovodskih izkazov, revizor:

- a) **prouči razporeditev in nadziranje osebja,**
- b) **prouči računovodske usmeritve, ki jih je uporabila organizacija, in**
- c) **vkluči dejavnik nepredvidljivosti v izbiranje vrste, časa in obsega revizijskih postopkov.**

67. Znanje, spretnost in sposobnost posameznikov, ki so jim dodeljene pomembne naloge v sprejetem poslu, so sorazmerne z revizorjevo oceno tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare pri sprejetem poslu. Na primer, revizor se lahko odzove na prepoznana tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare z dodelitvijo dodatnih oseb s posebnimi spretnostmi in znanjem, kot so forenzični veščaki in veščaki za informacijsko tehnologijo, ali z dodelitvijo izkušenejših oseb poslu. Poleg tega izraža revizorjevo oceno tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare obseg nadziranja in sposobnost članov delovne skupine, ki opravljajo delo.

68. Revizor prouči, kako je poslovodstvo izbralo in uporabljalo pomembne računovodske usmeritve, zlasti tiste, ki se nanašajo na subjektivna merjenja in zapletene posle. Revizor prouči, ali utegneta izbor in uporaba računovodskih usmeritev kazati na prevarantsko računovodsko poročanje, ki izhaja iz naporov poslovodstva za uravnavanje dobička, da bi zavedlo uporabnike računovodskih izkazov z vplivom na njihovo dožemanje dosežkov in dobičkonosnosti organizacije.

69. Posamezniki v organizaciji, ki so seznanjeni z običajnimi revizijskimi postopki pri poslih, utegnejo spretneje zakriti prevarantsko računovodsko poročanje. Zato revizor vključi dejavnik nepredvidljivosti v izbor vrste, obsega in časa revizijskih postopkov, ki bodo izvedeni. To lahko doseže, na primer z izvajanjem postopkov preizkušanja podatkov pri izbranih saldih na kontih in uradnih trditvah, ki sicer ne bi bili preizkušeni glede na svojo pomembnost ali tveganje, s prilagajanjem časa revizijskih postopkov glede na sicer pričakovanega, z uporabo različnih metod vzorčenja in z izvajanjem revizijskih postopkov na različnih lokacijah ali na lokacijah brez predhodne najave.

Revizijski postopki kot odziv na tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare na ravni uradnih trditev

70. Revizorjevi odzivi na ocenjena tveganja pomembno napačnih navedb zaradi prevare na ravni uradnih trditev lahko zajemajo spreminjanje vrste, časa in obsega revizijskih postopkov na naslednje načine:

- Vrsto predvidenih revizijskih postopkov je treba morda spremeniti, da bi prišli do revizijskih dokazov, ki so zanesljivejši in ustrežnejši,

ali da bi prišli do dodatnih informacij za podkrepitev. To lahko vpliva tako na vrsto revizijskih postopkov, ki jih je treba izvesti, kot na njihovo kombinacijo. Fizično opazovanje ali naknadno pregledovanje določenih sredstev lahko postane pomembnejše; revizor lahko izbere uporabo računalniško podprte revizijske metode za zbiranje več dokazov o podatkih, ki jih vsebujejo pomembni konti ali računalniške datoteke poslov. Poleg tega lahko revizor načrtuje postopke za pridobitev dodatnih podpornih informacij. Na primer, če revizor spozna, da je poslovodstvo pod pritiskom, da uresniči pričakovanja v zvezi z dobičkom, utegne obstajati s tem povezano tveganje, da poslovodstvo previsoko izkaže prodajo s priznavanjem prihodkov iz prodajnih pogodb, katerih določila preprečujejo priznavanje prihodkov, ali z izdajanjem računov za prodajo pred samo dobavo. V takšnih primerih lahko revizor med drugim načrtuje zunanje potrditve ne samo odprtih zneskov, temveč tudi podrobnosti prodajnih pogodb, vključno z datumi, morebitno pravico vrnitve in roki dobave. Poleg tega revizor lahko ugotovi, da je učinkovito, če dopolni takšne zunanje potrditve s poizvedovanjem pri neračunovodskem osebju v organizaciji glede kakršnihkoli sprememb v prodajnih pogodbah in rokih dobave.

- Čas postopkov preizkušanja podatkov je treba morda spremeniti. Revizor lahko sklene, da je za ocenjevanje tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare boljše preizkušati podatke ob koncu ali blizu konca obdobja. Revizor lahko sklene, da pri danih tveganjih namerno napačne navedbe ali prikrojevanja ne bi bili uspešni revizijski postopki za posplošitev revizijskih sklepov iz vmesnega časovnega preseka na konec obdobja. Nasprotno pa, ker se utegne namerno napačna navedba, na primer napačna navedba, ki vključuje nepravilno priznavanje prihodkov, začeti v nekem vmesnem obdobju, lahko revizor uporabi postopek preizkušanja podatkov za posle, ki so potekali bolj zgodaj v obdobju poročanja ali ves čas tega obdobja.

- Obseg uporabljenih postopkov kaže oceno tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Na primer, povečanje obsega vzorca ali izvajanje analitičnih postopkov na podrobnejši ravni utegne biti primerno. Prav tako lahko računalniško podprte revizijske metode omogočijo obsežnejše preizkušanje elektronskih poslov in datotek kontov. Takšne metode se lahko uporabijo pri izbiranju poslov za vzorec iz ključnih elektronskih datotek, pri izbiranju poslov s posebnimi značilnostmi ali pri preizkušanju celotne množice namesto vzorca.

71. Če revizor prepozna tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare, ki vpliva na količine v zalogi, utegne pregledovanje razvidov o zalogah v organizaciji pomagati pri določanju lokacij ali postavk, ki zahtevajo posebno pozornost pri fizičnem štetju zalog ali po njem. Ta-

kšen pregled lahko vodi do odločitve opazovati štetje zalog na določenih lokacijah brez napovedi ali izvajati štetje zalog na vseh lokacijah na isti dan.

72. Revizor lahko prepozna tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare, ki vpliva na številne konte in uradne trditve, vključno z vrednotenjem sredstev, z ocenami v zvezi z določenimi posli (kot so prevzemi, reorganiziranja ali odtujitve dela podjetja) in z drugimi pomembnimi vnaprej vračunanimi obveznostmi (kot so obveznosti za pokojnine in druge pozaposlitvene zasluge ali obveznosti za sanacijo okolja). Tveganje se lahko nanaša tudi na pomembne spremembe predpostavk pri ponavljajočih se ocenitvah. Informacije, ki so zbrane pri seznanjanju z organizacijo in njenim okoljem, lahko pomagajo revizorju pri presojanju upravičenosti takih poslovodskih ocen ter sodb in predpostavk, na katerih temeljijo. Pregledovanje podobnih poslovodskih sodb in predpostavk, ki so bile uporabljene v prejšnjih obdobjih, lahko prav tako daje vpogled v upravičenost sodb in predpostavk, ki podpirajo poslovodske ocene.

73. Primeri možnih revizijskih postopkov, ki obravnavajo ocenjena tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare, so predstavljeni v Dodatku 2 tega MSR. Dodatek zajema primere odzivov na revizorjevo oceno tveganj pomembno napačne navedbe, ki izhaja tako iz prevarantskega računovodskega poročanja kot iz poneverjanja sredstev.

Revizijski postopki kot odziv na poslovodsko izogibanje kontrolam

74. Kot je navedeno v 19. odstavku, ima poslovodstvo edinstven položaj za povzročitev prevare, ker ima možnost neposredno ali posredno prikrojevati računovodske razvide in pripraviti prevarantske računovodske izkaze z izogibanjem kontrolam, ki se sicer zdijo uspešne. Čeprav se med organizacijami razlikuje raven tveganja, da se poslovodstvo izogne kontrolam, je kljub temu to tveganje prisotno v vseh organizacijah in velja za bistveno tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Skladno s tem izvaja revizor poleg vsestranskih odzivov na tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare in odzivov na ocenjena tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare na ravni uradnih trditev še revizijske postopke, ki so odziv na tveganje, da se poslovodstvo izogne kontrolam.

75. 76.–82. odstavek navajajo revizijske postopke, ki se zahtevajo kot odgovor na tveganje poslovodskega izogibanja kontrolam. Vendar revizor presodi tudi, ali obstajajo tveganja, da se poslovodstvo izogne

kontrolam, za katera mora izvesti druge postopke, kot so postopki, izrecno navedeni v teh členih.

76. Kot odziv na tveganje, da se poslovodstvo izogne kontrolam, revizor načrtuje in izvede revizijske postopke, s katerimi:

- a) preizkusi primernost zapisov v glavno knjigo in drugih uskladitev, ki so bile opravljene pri pripravi računovodskih izkazov,
- b) preveri računovodske ocene glede pristranskosti, ki bi utegnile povzročiti pomembno napačno navedbo zaradi prevare, in
- c) pridobi spoznanja o poslovnih načelih za pomembne posle, pri katerih je revizor opazil, da so zunaj normalnega poteka poslovanja organizacije ali da se sicer zdijo nenavadni ob upoštevanju revizorjevega poznavanja organizacije in njenega okolja.

Vpisi v dnevnik in druge uskladitve

77. Pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih zaradi prevar pogosto vključujejo prikrojavanje postopka računovodskega poročanja s knjiženjem neprimernih ali neodobrenih zapisov v dnevnik med letom ali ob koncu obdobja ali prilagoditve zneskov v računovodskih izkazih, ki niso povezane s formalnimi zapisi v dnevnik, kot so konsolidacijski popravki in prerazvrstitve. Za načrtovanje in izvajanje revizijskih postopkov preizkušanja primernosti zapisov v glavno knjigo in drugih uskladitev, do katerih je prišlo pri pripravljanju računovodskih izkazov, revizor:

- a) pridobiva spoznanja o postopku računovodskega poročanju v organizaciji in o kontrolah vpisov v dnevnik ter drugih uskladitvah;
- b) ovrednoti zasnovo kontrol vpisov v dnevnik in drugih uskladitev ter ugotovi, ali delujejo;
- c) poizveduje pri posameznikih, ki so vključeni v postopek računovodskega poročanja, o neprimernem ali nenavadnem delovanju, ki je povezano z obdelovanjem zapisov v dnevnik in z drugimi uskladitvami;
- d) določi čas preizkušanja in
- e) opredeli in izbere vpise v dnevnik in druge uskladitve, ki naj bi bile preizkušene.

78. Da bi opredelil in izbral vpise v dnevnik in druge uskladitve za preizkušanje ter določil primerne metode preiskovanja temeljnih dokazil za izbrane postavke, upošteva revizor:

- *Oceno tveganj pomembno napačnih navedb zaradi prevar* – Obstoj dejavnikov tveganja prevar in druge informacije, ki jih revizor pridobi pri ocenjevanju tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare, mu lahko pomagajo pri opredelitvi določenih vrst zapisov v dnevnik in drugih uskladitev, ki naj bi jih preizkušal.
- *Kontrole, ki so bile opravljene pri zapisih v dnevnik in drugih uskladitvah* – Uspešne kontrole pripravljanja in vnašanja zapisov v dnevnik ter drugih uskladitev lahko zmanjšajo obseg potrebnega preizkušanja podatkov ob pogoju, da je revizor preizkusil uspešnost delovanja kontrol.
- *Postopek računovodskega poročanje organizacije in vrsta dokazov, ki jih je mogoče pridobiti* – Pri mnogih organizacijah vključuje redno obdelovanje poslov kombinacijo ročnih in avtomatiziranih korakov in postopkov. Podobno lahko obdelovanje zapisov v dnevnik in drugih uskladitev vključuje tako ročne kot avtomatizirane postopke in kontrole. Če se uporablja informacijska tehnologija pri računovodskem poročanju, utegnejo biti vpisi v dnevnik in druge uskladitve samo v elektronski obliki.
- *Značilnosti prevarantskih zapisov v dnevnik ali drugih prilagoditev* – Neprimerni zapisi v dnevnik ali druge prilagoditve imajo pogosto edinstvene prepoznavne značilnosti. Takšne značilnosti lahko zajemajo knjižbe, ki a) se pojavljajo ne neustreznih, nenavadnih ali redko uporabljenih kontih, b) jih opravijo osebe, ki navadno ne zapisujejo v dnevnik, c) so opravljene ob koncu obdobja ali kot zapisi po koncu obdobja, ki imajo malo ali nimajo nobenih pojasnil ali opisa, d) so opravljene bodisi pred ali med pripravljanjem računovodskih izkazov in nimajo številke kontov, ali e) vsebujejo okrogla števila ali skladne končne številke.
- *Vrsto in zapletenost kontov* – Neprimerni zapisi v dnevnik ali prilagoditve so lahko izvedeni na kontih, ki a) zajemajo posle, ki so zapleteni ali nenavadni, b) zajemajo pomembne ocene in prilagoditve ob koncu obdobja, c) so težili k napačnim navedbam v preteklosti, d) niso bili pravočasno usklajeni ali vsebujejo neusklajene razlike, e) zajemajo posle med podjetji, ali f) so drugače povezani s kakim zaznamim tveganjem pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Pri revizijah organizacij, ki imajo več lokacij ali sestavnih delov, je treba upoštevati potrebo po izbiranju zapisov v dnevnik na več lokacijah.
- *Zapise v dnevnik ali druge prilagoditve, ki so obdelane zunaj običajnega poteka poslovanja* – Nenavadni zapisi v dnevnik utegnejo biti obravnavani na nižji ravni notranjega kontroliranja kot tisti zapisi v

dnevnik, ki se ponavljajo pri knjiženju poslov, kot so mesečne prodaje, nakupi in denarni izdatki.

79. Revizor uporabi strokovno presojo pri določanju vrste, časa in obsega preizkušanja zapisov v dnevnik in drugih uskladitev. Ker pogosto prihaja do prevarantskih zapisov v dnevnik in drugih prilagoditev ob koncu poročevalnega obdobja, revizor običajno izbere zapise v dnevnik in druge uskladitve, ki so nastale tedaj. Zaradi pomembno napačnih navedb v računovodskih izkazih zaradi prevar, ki se lahko pojavljajo med obdobjem in lahko vključujejo obsežne napore za prikrivanje, kako so bile izvedene, pa revizor prouči, ali obstaja tudi potreba po preizkušanju zapisov v dnevnik in drugih uskladitev skozi vse obdobje.

Računovodske ocene

80. Pri pripravljanju računovodskih izkazov je poslovodstvo odgovorno za izdelavo več presoj ali predpostavk, ki vplivajo na pomembne računovodske ocene, in za nenehno spremljanje utemeljenosti takšnih ocen. Prevarantsko računovodsko poročanje je pogosto opravljeno z namerno napačno navedbo računovodskih ocen. Pri pregledovanju računovodskih ocen glede pristranskosti, ki utegnejo voditi do pomembno napačne navedbe zaradi prevare, revizor:

a) prouči, ali razlike med ocenami, ki so najbolj podprte z revizijskimi dokazi, in ocenami, ki so vključene v računovodske izkaze, celo če so posamično utemeljene, nakazujejo možne pristranske vplive posloводства v organizaciji; v takem primeru revizor ponovno prouči ocene kot celoto;

b) opravi pregled preteklih poslovodskih sodb in predpostavk, ki se nanašajo na pomembne računovodske ocene, izražene v računovodskih izkazih za preteklo leto; namen takšnega pregledovanja je ugotoviti, ali obstaja kak znak možnih pristranskih vplivov posloводства, in ne podvomiti v verodostojnost revizorjevih strokovnih presoj iz preteklega leta, zasnovanih na tedaj razpoložljivih informacijah.

81. Če revizor ugotovi možne pristranske vplive posloводства pri izdelavi računovodskih ocen, presodi, ali predstavljajo okoliščine, ki so vodile do takšnih pristranskosti, tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Revizor prouči tudi, ali se zdi, da so posledica ravnanj posloводства pri oblikovanju računovodskih ocen prenizko ali previsoko prikazane rezervacije ali rezerve na način, kot da bi bile oblikovane za izravnavanje čistega dobička prek dveh ali več računovodskih obdobj ali za doseganje nameravane ravni čistega dobička, s čimer bi

zavedli uporabnike računovodskih izkazov z vplivom na njihovo do-
jemanje dosežkov in dobičkonosnosti organizacije.

Poslovna načela za pomembne posle

82. Revizor pridobi spoznanja o poslovnih načelih za pomembne po-
sle, ki so zunaj običajnega poslovanja organizacije ali ki se sicer zdijo
nenavadni glede na revizorjevo poznavanje organizacije in njenega
okolja ter druge informacije, pridobljene med revizijo. Namen prido-
bivanja teh spoznanj je proučiti, ali načela (ali njihova odsotnost) na-
kazujejo, da so bili posli morda začetni zaradi prevarantskega računovod-
skega poročanja ali zakrivanja poneverbe sredstev. Pri pridobiva-
nju takšnih spoznanj proučuje revizor, ali:

- se oblika takšnih poslov dozdeva kot preveč zapletena (na primer posel vključuje več organizacij v okviru skupine povezanih strank, vključenih v konsolidacijo, ali več nepovezanih tretjih strank);
- je poslovodstvo razpravljalo o vrsti in obračunavanju takšnih poslov s pristojnimi za upravljanje organizacije in ali obstaja ustrezna dokumentacija;
- poslovodstvo bolj skrbi za posebno računovodsko obravnavanje kot za temeljno gospodarnost posla;
- so posle, ki vključujejo neuskupinjene povezane stranke, vključno z organizacijami posebnega pomena, pristojni za upravljanje v organizaciji ustrezno pregledali in odobrili;
- posli vključujejo prej neprepoznane povezane stranke ali stranke, ki nimajo dovolj premoženja ali finančne moči za financiranje posla brez pomoči organizacije, ki je predmet revidiranja.

Presojanje revizijskih dokazov

83. Kot zahteva MSR 330, presodi revizor na podlagi opravljenih re-
vizijskih postopkov in pridobljenih revizijskih dokazov, ali so ocene
tveganj pomembno napačne navedbe na ravni uradnih trditev še pri-
merne. Ta presoja je predvsem kakovostnega značaja in je zasnovana
na revizorjevi sodbi. Takšno presojanje lahko daje nadaljnji vpogled v
tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare in nakazuje, ali
obstaja potreba po izvajanju dodatnih ali različnih revizijskih postop-
kov. Kot del takšnega presojanja upošteva revizor, ali so bili med iz-
vajanjem revizije drugi člani delovne skupine primerno obveščani o
informacijah ali okoliščinah, ki nakazujejo tveganja pomembno napa-
čne navedbe zaradi prevare.

84. Revizija računovodskih izkazov je zbiran in ponavljajoči se proces. Ko revizor izvaja načrtovane revizijske postopke, utegne opaziti informacije, ki se znatno razlikujejo od informacij, na katerih je bila zasnovana ocena tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Na primer, revizor lahko postane pozoren na neskladnosti v računovodskih razvidih ali na nasprotujoče ali manjkajoče dokaze. Prav tako lahko postanejo razmerja med revizorjem in poslovodstvom problematična ali nenavadna. Dodatek 3 k temu MSR vsebuje primere okoliščin, ki utegnejo nakazovati možnost prevar.

85. Revizor presodi, ali analitični postopki, ki se izvajajo ob koncu ali blizu konca revizije, ko se oblikuje končni sklep o tem, ali so računovodski izkazi kot celota skladni z revizorjevim poznavanjem poslovanja, nakazujejo prej neugotovljeno tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Določanje, katere nenavadne razvojne težnje in razmerja utegnejo nakazovati tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare, zahteva strokovno presojo. Zlasti pomembna so nenavadna razmerja v zvezi s prihodki in dobički ob koncu leta. Ta lahko vključujejo na primer neznačilno velike zneske dobička, ki je prikazan v nekaj zadnjih tednih poročevalnega obdobja, ali nenavadne posle ali neskladnost dobička z gibanjem denarnega toka iz poslovanja.

86. Ko revizor prepozna napačno navedbo, presodi, ali utegne biti takšna napačna navedba znak za prevaro, in če takšen znak obstoja, prouči posledice napačne navedbe v povezavi z drugimi vidiki revizije, zlasti v povezavi z zanesljivostjo poslovodskih predstavitev.

87. Revizor ne more domnevati, da je primer prevare osamljen dogodek. Revizor tudi presodi, ali utegnejo biti prepoznane napačne navedbe znak za višje tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare na posamezni lokaciji. Na primer, številne napačne navedbe na posamezni lokaciji, celo če je njihov skupni učinek nepomemben, lahko nakazujejo tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare.

88. Če revizor meni, da je napačna navedba posledica prevare ali bi to lahko bila, vendar učinek napačne navedbe ni pomemben za računovodske izkaze, ovrednoti posledice, zlasti tiste, ki so povezane s položajem vpletenih oseb (vpletene osebe) v organizaciji. Na primer prevara, ki zajema poneverbo denarja iz majhne gotovinske blagajne za drobne izdatke, bi navadno imela majhen pomen za revizorja pri ocenjevanju tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare, kajti tako način poslovanja z gotovino za majhna izplačila kot njegov obseg omejujeta znesek možne izgube, skrbništvo takšne blagajne pa je obi-

čajno poverjeno neposlovodskemu zaposlenemu. Nasprotno pa, če je v zadevo vpleteno poslovodstvo na višji ravni, celo če znesek sam po sebi ni pomemben za računovodske izkaze, utegne zadeva nakazovati globlji problem, ki na primer vpliva na vprašanje neoporečnosti poslovodstva. V takšnem primeru revizor ponovno ovrednoti oceno tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare in njen vpliv na vrsto, čas in obseg revizijskih postopkov, ki odgovarjajo ocenjenim tveganjem. Revizor ponovno prouči tudi zanesljivost prej pridobljenih dokazov, ker utegne obstajati dvom o popolnosti in resničnosti pripravljenih predstavitev ter o pristnosti računovodskih razvidov in dokumentacije. Kadar ponovno proučuje zanesljivost dokazov, prouči revizor tudi možnost skrivnega dogovora, ki vključuje zaposlene, poslovodstvo ali tretje stranke.

89. Če revizor potrdi, da so računovodski izkazi pomembno napačni zaradi prevar, ali če tega ne more izključiti, upošteva posledice tega dejstva za revizijo. MSR 320 – Pomembnost pri reviziji – in MSR 700 – Revizorjevo poročilo o računovodskih izkazih³ – dajeta navodila o vrednotenju in predstavitvi napačnih navedb ter njihovih vplivih na revizorjevo poročilo.

Poslovodske predstavitve

90. Revizor pridobi od poslovodstva pisne predstavitve, da:

- a) **potrjuje svojo odgovornost za zasnovo in delovanje notranjega kontroliranja, ki preprečuje in odkriva prevare;**
- b) **je razkrilo revizorju izide svojega ocenjevanja tveganja, da utegnejo biti računovodski izkazi pomembno napačni kot posledica prevare;**
- c) **je razkrilo revizorju svoje poznavanje prevar ali sumov prevar, ki vplivajo na celotno organizacijo in vključujejo:**
 - i) **poslovodstvo,**
 - ii) **zaposlene, ki imajo pomembno vlogo pri notranjem kontroliranju, ali**

³ MSR 700 – Revizorjevo poročilo o računovodskih izkazih – bo ukinjen, ko bosta začela veljati Prenovljeni MSR 700 – Poročilo neodvisnega revizorja o celoti računovodskih izkazov za splošen namen – in MSR 701 – Prilagoditve poročila neodvisnega revizorja. Prenovljena MSR 700 in MSR 701 se uporabljata za revizorjeva poročila od 31. decembra 2006 ali kasneje.

iii) druge, kadar prevara lahko pomembno vpliva na računovodske izkaze; in

d) je razkrilo revizorju svoja spoznanja o kakršnihkoli domnevah o prevarah ali sumu prevar, ki vplivajo na računovodske izkaze organizacije in so jih sporočili zaposleni, bivši zaposleni, analitiki, regulatorji ali drugi.

91. MSR 580 – Poslovodske predstavitve – daje navodila za pridobitev primernih predstavitev, ki jih daje poslovodstvo v času revizije. Poleg potrditve svoje odgovornosti za računovodske izkaze je pomembno, da ne glede na velikost organizacije poslovodstvo potrdi svojo odgovornost za zasnovo in delovanje notranjega kontroliranja, ki naj bi preprečevalo in odkrivalo prevare.

92. Zaradi narave prevar in težav, s katerimi se srečujejo revizorji pri odkrivanju pomembno napačnih navedb v računovodskih izkazih zaradi prevar, je pomembno, da pridobi revizor pisno izjavo poslovodstva, ki potrjuje, da je revizorju razkrilo izide svojega ocenjevanja tveganja, da utegnejo biti računovodski izkazi pomembno napačni kot posledica prevar, in svojega poznavanja dejanskih, slutenih ali domnevnih prevar, ki prizadenejo organizacijo.

Obveščanje poslovodstva in pristojnih za upravljanje

93. Če je revizor prepoznal prevaro ali prejel informacije, ki nakazujejo, da prevara utegne obstajati, sporoči takšna spoznanja čim prej primerni ravni poslovodstva.

94. Kadar je revizor pridobil dokaze o tem, da prevara obstaja ali utegne obstajati, je pomembno, da na zadevo čim prej opozori primerno raven poslovodstva. To je potrebno tudi, če ocenjuje zadevo kot nepomembno (na primer manjša poneverba, ki jo zagreši zaposleni na nizki ravni v organizaciji). Odločitev, katera je primerna raven poslovodstva, je stvar strokovne presoje in je pod vplivom takšnih dejavnikov, kot so verjetnost skrivnega dogovora ter vrsta in velikosti slutene prevare. Običajno je primerna raven poslovodstva najmanj ena raven nad osebami, za katere kaže, da so vpletene v sluteno prevaro.

95. Če je revizor ugotovil prevaro, v katero so vključeni:

a) poslovodstvo,

b) zaposleni, ki imajo pomembno vlogo pri notranjem kontroliranju, ali

c) drugi, kadar prevara povzroča pomembno napačno navedbo v računovodskih izkazih,**o zadevi čim prej obvesti pristojne za upravljanje.**

96. Revizorjevo obveščanje pristojnih za upravljanje je lahko ustno ali pisno. MSR 260 – Poročanje o revizijskih zadevah pristojnim za upravljanje – opredeljuje dejavnike, ki jih revizor upošteva pri odločanju, ali poročati ustno ali pisno. Zaradi narave in občutljivosti prevare, ki vključuje višje poslovodstvo, ali prevare, ki povzroči pomembno napačno navedbo v računovodskih izkazih, poroča revizor o teh zadevah čim prej in prouči, ali je treba o njih poročati tudi pisno. Če revizor sumi na prevaro, ki vključuje poslovodstvo, obvesti o takšnih sumih pristojne za upravljanje in se pogovori z njimi o vrsti, času in obsegu revizijskih postopkov, potrebnih za dokončanje revizije.

97. Če obstaja dvom o neoporečnosti ali poštenosti poslovodstva ali pristojnih za upravljanje, revizor presodi, ali naj pridobi pravni nasvet, ki bi pomagal primerno usmeriti njegovo ravnanje.

98. Na zgodnejši stopnji revizije se revizor dogovori s pristojnimi za upravljanje o vrsti in obsegu svojega poročanja v zvezi s prevarami, ki jih ugotovi in ki vključujejo zaposlene, razen poslovodstva, ter ne povzročajo pomembno napačne navedbe.

99. Revizor opozori pristojne za upravljanje in poslovodstvo čim prej in na primerni ravni odgovornosti na pomembne pomanjkljivosti v zasnovi ali delovanju notranjega kontroliranja za preprečevanje in odkrivanje prevar, ki jih je opazil.

100. Če revizor prepozna tveganje pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih zaradi prevare, ki ni pod nadzorom poslovodstva ali za katero ustrezna kontrola ni primerna, ali če po revizorjevem mnenju obstajajo pomembne pomanjkljivosti pri poslovodskem ocenjevanju tveganja, vključi takšne pomanjkljivosti notranjega kontroliranja v svoje poročanje o revizijskih zadevah upravljalnega pomena (glej MSR 260).

101. Revizor presodi, ali obstajajo kake druge zadeve, ki so povezane s prevaro in jih je treba obravnavati s pristojnimi za upravljanje organizacije.⁴ Takšne zadeve so med drugim lahko:

⁴ Za obravnavanje teh zadev glej MSR 260 – Poročanje o revizijskih zadevah pristojnim za upravljanje, 11.–12. odstavek.

- pomisleki o vrsti, obsegu in pogostosti poslovskega ocenjevanja kontrol za preprečevanje in odkrivanje prevar ter tveganja, da utegnejo biti v računovodske izkaze vključene napačne navedbe;
- neuspeh posloводства, da bi primerno obravnavalo prepoznane pomembne pomanjkljivosti pri notranjem kontroliranju;
- neuspeh posloводства, da bi se primerno odzvalo na prepoznano prevaro;
- revizorjeva ocena okolja kontroliranja v organizaciji, vključno z vprašanji o sposobnosti in neoporečnosti posloводства;
- ravnanje posloводства, ki utegne nakazovati prevarantsko računovodsko poročanje, kot na primer njegov izbor in uporaba računovodskih usmeritev, ki lahko nakazujejo njegove napore za uravnavanje dobička, da bi zavedlo uporabnike računovodskih izkazov z vplivanjem na njihovo dojemanje dosežkov in dobičkonosnosti organizacije;
- pomisleki o ustreznosti in popolnosti odobritve poslov, ki se zdijo zunaj normalnega poteka poslovanja.

Poročanje regulativnim organom in organom pregona

102. Revizorjeva poklicno dolžnost, da ohranja zaupnost naročnikovih informacij, lahko prepreči poročanje o prevari stranki zunaj naročnikove organizacije. Revizor v takem primeru presodi o morebitni pridobitvi pravnega nasveta za določitev primerne smeri svojega ravnanja. Revizorjeve zakonske odgovornosti so različne med državami in v določenih okoliščinah utegne biti dolžnost varovanja zaupnosti razveljavljena z ustavo, zakonom ali sodnim sklepom. Na primer, v nekaterih državah ima revizor finančnih institucij zakonsko dolžnost poročati o pojavu prevar nadzornim oblastem. Prav tako ima v nekaterih državah revizor dolžnost poročati o napačnih navedbah oblastem v primerih, če posloводство in pristojni za upravljanje opustijo dejanja za odpravo nepravilnosti.

Revizorjeva nezmožnost za nadaljevanje sprejetega posla

103. Če se revizor zaradi napačne navedbe zaradi prevare ali sluzene prevare srečuje z izjemnimi okoliščinami, ki dvomijo v njegovo zmožnost nadaljnega izvajanja revizije:

- a) prouči strokovno in zakonsko odgovornost v danih okoliščinah, vključno s tem, ali obstaja zahteva po njegovem poročanju osebi, ki ga je izbrala, ali osebam, ki so ga izbrale za revizorja, ali v nekaterih primerih regulativnim organom;

b) **razmisli o možnosti, da se umakne iz posla, ter**

c) **če se umakne,**

(i.) opravi razgovor z ustrežno ravnijo posloводства in s pristojnimi za upravljanje o svojem umiku iz posla ter o razlogih zanj, ter

(ii.) prouči, ali obstajajo strokovne ali zakonske zahteve za poročanje osebi, ki ga je izbrala, ali osebam, ki so ga izbrale za revizorja, in v nekaterih primerih regulativnim organom o tem, da se je umaknil iz posla in o razlogih za umik.

104. Takšne izjemne okoliščine se lahko na primer pojavijo, če:

a) organizacija ne sprejme primernih ukrepov v zvezi s prevaro, ki jih šteje revizor v danih okoliščinah za nujne, celo če prevara ni pomembna za računovodske izkaze,

b) revizorjevo proučevanje tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare in izsledki revizijskih preizkusov nakazujejo bistveno tveganje pomembne in globoke prevare, ali

c) ima revizor resne pomisleke glede sposobnosti ali neoporečnosti posloводства ali pristojnih za upravljanje.

105. Zaradi množice različnih okoliščin, ki se lahko pojavijo, ni mogoče določno pojasniti, kdaj je umik iz posla primeren. Dejavniki, ki vplivajo na revizorjevo odločitev, vključujejo znamenja vpletenosti kaknega člana posloводства ali pristojnih za upravljanje (kar lahko vpliva na zanesljivost poslovodskih predstavitev) in učinke na revizorja glede njegovega nadaljnjega sodelovanja z organizacijo.

106. Revizor ima v takšnih okoliščinah strokovno in zakonsko odgovornost, ki se lahko razlikujejo med državami. V nekaterih državah ima na primer revizor pravico ali dolžnost, da poroča osebi, ki ga je izbrala, ali osebam, ki so ga izbrale za revizorja, v nekaterih primerih pa regulativnim organom. Glede na izjemno naravo okoliščin in potrebo po upoštevanju zakonskih zahtev revizor razmisli o pridobitvi pravnega nasveta, ko se odloča, ali naj se umakne iz posla, in o tem, kakšna je primerna smer njegovega ravnanja, vključno z možnostjo poročanja delničarjem, regulatorjem ali drugim.⁵

⁵ *Kodeks etike poklicnega računovodskega strokovnjaka MZRS (IFAC)* daje navodila za obveščanje predvidenega prihodnjega revizorja.

Dokumentacija

107. Dokumentacija o revizorjevem poznavanju organizacije in njenega okolja ter o njegovi oceni tveganj pomembno napačne navedbe, ki jo zahteva 122. odstavek MSR 315, vključuje:

- a) pomembne odločitve, dosežene med razpravljanjem v okviru delovne skupine v zvezi z dovezetnostjo računovodskih izkazov organizacije za pomembno napačno navedbo zaradi prevare, in
- b) prepoznana in ocenjena tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare na ravni računovodskih izkazov in na ravni uradnih trditev.

108. Dokumentacija revizorjevih odzivov na ocenjena tveganja pomembno napačnih navedb, ki jo zahteva 73. odstavek MSR 330, vključuje:

- a) vsestranske odzive na ocenjena tveganja pomembno napačnih navedb zaradi prevar na ravni računovodski izkazov in vrsto, čas in obseg revizijskih postopkov ter povezavo teh postopkov z ocenjenimi tveganji pomembno napačne navedbe zaradi prevare na ravni uradnih trditev in
- b) izide revizijskih postopkov, vključno s tistimi, ki obravnavajo tveganje, da se poslovodstvo izogne kontrolam.

109. Revizor dokumentira svoje poročanje o prevarah poslovodstvu, pristojnim za upravljanje, regulatorjem in drugim.

110. Kadar revizor sklene, da se v okoliščinah sprejetega posla domneva o tem, da obstaja tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevar, povezanih s priznavanjem prihodkov, ne upošteva, dokumentira razloge za takšen sklep.

111. Revizor določi obseg, v katerem so takšne zadeve dokumentirane, pri čemer uporablja strokovno presojo.

Datum uveljavitve

112. Ta MSR začne veljati za revizije računovodskih izkazov za obdobja, ki se začnejo 15. decembra 2004 ali kasneje.

Pogled iz zornega kota javnega sektorja

1. MSR 240 se uporablja v vseh pomembnih vidikih za revizije organizacij javnega sektorja.

2. V javnem sektorju sta lahko obseg in vrsta revizije, ki se nanašata na preprečevanje in odkrivanje prevar, pod vplivom zakonodaje, uredb, odlokov ali ministrskih usmeritev. Pogoji pooblastil so lahko dejavnik, ki ga mora revizor upoštevati, kadar oblikuje svojo sodbo.

3. Zahteve za poročanje o prevarah, ki so ali niso odkrite pri revidiranju, so pogosto lahko predmet posebnih določb revizijskega pooblastila ali zadevne zakonodaje ali drugih predpisov skladno s 102. odstavkom tega MSR.

4. V številnih primerih v javnem sektorju možnosti umika iz posla, ki ga predvideva 103. odstavek tega MSR, revizor ne more uporabiti zaradi narave pooblastila ali upoštevjanja javnega interesa.

Dodatek 1

Primeri dejavnikov tveganja prevar

Dejavniki tveganja prevar, ki so opredeljeni v tem dodatku, so primeri takšnih dejavnikov, s katerimi se lahko srečujejo revizorji v zelo različnih razmerah. Ločeno so predstavljeni primeri, ki se nanašajo na dve vrsti prevar, ki sta pomembni za revizorjevo proučevanje, to je prevarantsko računovodsko poročanje in poneverjanje sredstev. Pri vsaki od teh vrst prevar so dejavniki prevar razvrščeni glede na tri vrste okoliščin, ki so na splošno prisotne, kadar se pojavljajo pomembno napačne navedbe zaradi prevar: a) spodbude/pritiski, b) priložnosti in c) nag-njenje/premišljeno ravnanje. Čeprav dejavniki tveganja obsegajo zelo različne razmere, so to le primeri in skladno s tem lahko revizor najde še dodatne ali različne dejavnike tveganja. Vsi primeri ne veljajo v vseh razmerah in nekateri od njih imajo lahko večji ali manjši pomen v organizacijah različne velikosti ali z različnimi značilnostmi lastništva ali v različnih okoliščinah. Prav tako vrstni red predstavljenih primerov dejavnikov tveganja ne izraža njihovega sorazmernega pomena ali pogostnosti.

Dejavniki tveganja, ki se nanašajo na napačne navedbe zaradi prevarantskega računovodskega poročanja

V nadaljevanju so primeri dejavnikov tveganja, ki se nanašajo na napačne navedbe zaradi prevarantskega računovodskega poročanja:

Spodbude/pritiski

1. Finančno trdnost ali dobičkonosnost ogrožajo gospodarski, panožni ali v sami organizaciji obratovalni pogoji, kot so (ali jih nakazujejo):

- visoka stopnja konkurence ali zasičenost trga, ki ju spremljajo padajoči dobički,
- visoka ranljivost na hitre spremembe, kot so spremembe tehnologije, zastarelosti proizvodov ali obrestnih mer,
- pomembno zmanjšanje povpraševanja odjemalcev in povečanje števila poslovnih neuspehov bodisi v panogi ali v celotnem gospodarstvu,
- poslovne izgube, zaradi katerih se pojavlja nevarnost stečaja, prisilne izvršbe ali sovražnega prevzema,
- ponavljajoči se negativni denarni tokovi iz poslovanja ali nezmožnost ustvarjanja pozitivnih denarnih tokov iz poslovanja, medtem ko se izkazujeta dobiček in rast dobička,

- hitra rast ali nenavadna dobičkonosnost, zlasti v primerjavi z drugimi organizacijami v isti panogi,

- nove računovodske, zakonske ali regulativne zahteve.

2. Obstaja čezmeren pritisk na poslovodstvo, da uresniči zahteve ali pričakovanja tretjih strank zaradi:

- pričakovanj dobičkonosnosti ali ravni razvojnih teženj pri naložbenih analitikih, institucionalnih naložbenikih, pomembnih posojilodajalcih ali drugih zunanjih strankah (zlasti pričakovanj, ki so pretirano agresivna ali nestvarna), vključno s pričakovanji, ki jih je ustvarilo poslovodstvo na primer s preveč optimističnimi izjavami za tisk ali s sporočili v letnem poročilu;

- potrebe po pridobitvi dodatnega posojila ali kapitala za ohranitev konkurenčnosti, vključno s financiranjem večjih izdatkov za raziskave in razvoj ali za naložbe v dolgoročna sredstva;

- mejne zmožnosti za izpolnjevanje zahtev za kotiranje na borzi ali za vračanje dolga ali drugih z dolgom povezanih pogodbenih zahtev;

- zaznanega ali dejanskega neugodnega vpliva poročanja o slabem poslovnem izidu na pomembne nedokončane posle, kot so poslovne združitve ali sklepanje pogodb.

3. Razpoložljive informacije nakazujejo, da je osebno finančno stanje poslovodstva ali pristojnih za upravljanje ogroženo zaradi finančnih učinkov organizacije, ki izhajajo iz:

- pomembnih finančnih interesov za organizacijo,

- dejstva, da je pomemben del njihovih nagrad (na primer premij, delniških opcij in deležev v čistem dobičku) odvisen od doseganja agresivnih ciljev pri cenah delnic, poslovnem izidu, finančnem stanju ali denarnem toku,

- osebnih jamstev za dolgove organizacije.

4. Obstaja čezmerni pritisk na poslovodstvo ali izvršilno osebje, da doseže finančne cilje, ki so jih postavili pristojni za upravljanje, vključno s spodbujajočimi cilji v zvezi s prodajo ali dobičkonosnostjo.

Priložnosti

1. Že sama zvrst panoge ali delovanja organizacije daje priložnosti za vstopanje v prevarantsko računovodsko poročanje, ki lahko izhaja iz:

- pomembnih poslov s povezanimi strankami, ki ne pomenijo običajnega poteka poslovanja, ali s povezanimi organizacijami, ki niso revidirane ali jih revidira drugo revizijsko podjetje;

- močne finančne navzočnosti ali zmožnosti prevladovati v določeni panogi, ki dovoljuje podjetju, da določa roke ali pogoje dobaviteljem ali odjemalcem, kar lahko povzroči neprimerne ali posle, v katerih stranki nista medsebojno neodvisni in enakopravni;
- sredstev, obveznosti, prihodkov ali odhodkov, zasnovanih na pomembnih ocenah, ki vključujejo tudi subjektivne presoje ali negotovosti, ki jih je težko utemeljiti;
- pomembnih, nenavadnih ali močno zapletenih poslov, zlasti takih, ki se pojavijo ob koncu obdobja in povzročajo težja vprašanja o "vsebini pred obliko";
- pomembnega poslovanja, ki poteka ali je vodeno prek mednarodnih mej v pravnih sistemih, kjer obstajata različno poslovno okolje in kultura;
- uporabe poslovnih posrednikov, za katero se zdi, da nima jasnega poslovnega opravičila;
- pomembnih bančnih računov ali poslov prek odvisnih organizacij ali podružnic v pravnih sistemih z davčno oazo, za katere se zdi, da nimajo jasnega poslovnega opravičila.

2. Obstaja neučinkovito spremljanje poslovođenja kot posledica:

- prevlade posamezne osebe ali majhne skupine v poslovodstvu (v lastniško poslovođeni organizaciji) brez kontrol, ki bi uravnotežile vplive,
- neučinkovitega nadziranja s strani pristojnih za upravljanje nad računovodskim poročanjem in notranjimi kontrolami.

3. Obstaja zapletena in nestabilna organizacijska sestava, ki jo dokazujejo:

- težave pri določanju organizacije ali posameznikov, ki imajo obvladujoč delež v proučevani organizaciji,
- preveč zapleten organizacijski ustroj, ki zajema nenavadne pravne osebe ali poslovodske postopke vplivanja,
- velika fluktuacija višjega poslovodstva, pravnih svetovalcev ali pristojnih za upravljanje.

4. Sestavine notranjega kontroliranja so pomanjkljive zaradi:

- neustreznega spremljanja kontrol, vključno s samodejnimi kontrolami in kontrolami medletnega računovodskega poročanja (kjer se zahteva zunanje poročanje),

- visoke stopnje fluktuacije ali zaposlovanja neučinkovitega osebja v računovodstvu, na področju notranjega revidiranja ali informacijske tehnologije,
- neučinkovite računovodske in informacijske ureditve, vključno s primeri, ki vključujejo pomembne pomanjkljivosti notranjega kontroliranja.

Nagnjenje/premišljeno ravnanje

- Neuspešno sporočanje, izvajanje, podpiranje ali uveljavljanje vrednot ali etičnih standardov organizacije s strani poslovodstva ali sporočanje neprimernih vrednot ali etičnih standardov;
- čezmerno sodelovanje "neračunovodskega" poslovodstva pri izbiri računovodskih usmeritev ali določanju pomembnih ocen oziroma njegovo čezmerno ukvarjanje s tem;
- znana preteklost kršenja zakonov o vrednostnih papirjih ali drugih zakonov in predpisov, ali odškodninski zahtevki do organizacije, njenega višjega poslovodstva ali pristojnih za upravljanje zaradi domnevne prevare ali kršitve zakonov in drugih predpisov;
- čezmerno prizadevanje poslovodstva za ohranjanje ali povečanje cen delnic ali dobička organizacije;
- navada poslovodstva, da seznanja analitike, posojilodajalce in druge tretje osebe z agresivnimi ali nestvarnimi napovedmi;
- opustitev pravočasne odprave poznanih pomembnih slabosti notranjega kontroliranja s strani poslovodstva;
- interes poslovodstva za uporabo neprimernih sredstev za zmanjšanje izkazanega dobička zaradi davčnih razlogov;
- nizka morala pri višjem poslovodstvu;
- lastnik poslovodnik ne razlikuje med osebnimi posli in posli organizacije;
- spor med delničarji za javnost zaprte organizacije;
- ponavljajoči se poskusi poslovodstva, da upraviči komaj sprejemljive ali neprimerne računovodske postopke na podlagi pomembnosti;
- odnosi med poslovodstvom in sedanjim ali prejšnjim revizorjem so napeti, kar nakazujejo:
 - pogosti spori s sedanjim ali prejšnjim revizorjem o računovodenju, revidiranju ali poročanju,

- neutemeljeni zahtevki revizorju, kot so nerazumni časovni pritiski v zvezi z dokončanjem revizije ali izdajo revizorjevega poročila,
- formalne ali neformalne ovire revizorju, ki neprimerno omejujejo dostop do ljudi ali informacij ali zmožnost učinkovitih stikov s pristojnimi za upravljanje,
- oblastno vedenje poslovodstva v odnosih z revizorjem, zlasti poskusi vplivanja na obseg revizorjevega dela ali na izbiranje ali ohranjanje osebja, ki je dodeljeno revizijskemu poslu ali je vprašano za nasvet v zvezi z revizijskim poslom.

Dejavniki tveganja zaradi napačnih navedb zaradi poneverjanja sredstev

Dejavniki tveganja, ki se nanašajo na napačne navedbe zaradi poneverjanja sredstev, so prav tako razvrščeni glede na tri pogoje, ki so splošno prisotni, kadar obstaja prevara: a) spodbude/pritiski, b) priložnosti in c) nagnjenje/premišljeno ravnanje. Nekateri od dejavnikov, ki se nanašajo na napačne navedbe zaradi prevarantskega računovodskega poročanja, so lahko prisotni tudi, kadar se pojavljajo napačne navedbe zaradi poneverjanja sredstev. Na primer neučinkovito nadziranje, ki ga izvaja poslovodstvo, in slabosti pri notranjem kontroliranju, lahko obstajajo tako v primeru, ko se pojavljajo napačne navedbe zaradi prevarantskega računovodskega poročanja, kot tudi v primeru, ko se pojavljajo napačne navedbe zaradi poneverjanja sredstev. Sledijo primeri dejavnikov tveganja zaradi napačnih navedb zaradi poneverjanja sredstev.

Spodbude/pritiski

1. Osebne finančne obveznosti lahko ustvarjajo pritisk na poslovodstvo ali zaposlene, ki imajo dostop do gotovine ali drugih sredstev, ki so dovzetna za krajo, da poneverijo takšna sredstva.
2. Sovražna razmerja med organizacijo in zaposlenimi, ki imajo dostop do gotovine ali drugih sredstev, dovzetnih za krajo, lahko spodbujajo zaposlene, da poneverijo takšna sredstva. Sovražna razmerja se lahko ustvarijo na primer s:
 - poznano ali predvidevano odpustitvijo zaposlenih v prihodnosti,
 - nedavno ali predvidevano spremembo plač ali programov nagrajevanja zaposlenih,
 - napredovanjem, plačami ali drugimi nagradami, ki niso skladne s pričakovanji.

Priložnosti

1. Nekatere značilnosti ali okoliščine lahko povečajo dovzetnost sredstev za poneverbo. Na primer, priložnosti za poneverjanje sredstev se povečajo, kadar obstajajo:

- veliki zneski gotovine v blagajni ali v obtoku za potrebe organizacije,
- postavke zalog, ki so majhne po svoji velikosti, imajo veliko vrednost ali po njih obstaja veliko povpraševanje,
- lahko unovčljiva sredstva, kot so obveznice na prinosnika, diamanti ali računalniški čipi,
- osnovna sredstva, ki so majhna po svojem obsegu, lahko unovčljiva ali nimajo opaznega znaka lastništva.

2. Nezadostno notranje kontroliranje sredstev lahko poveča njihovo dovzetnost za poneverjanje. Poneverjanje sredstev se lahko pojavi na primer zaradi:

- nezadostne ločitve delovnih nalog ali nezadostnih neodvisnih kontrol,
- nezadostnega nadziranja izdatkov višjega poslovodstva, kot so potna in druga povračila,
- nezadostnega poslovskega nadziranja zaposlenih, ki so odgovorni za sredstva, na primer nezadostnega nadziranja ali spremljanja oddaljenih lokacij,
- neustreznega ocenjevanja kandidatov za zaposlitev na mestih z dostopom do sredstev,
- neprimerne evidentiranja sredstev,
- neprimerne ureditve pooblaščenja in odobravanja poslov (na primer pri nakupovanju),
- nezadostnega fizičnega varovanja gotovine, vrednostnih papirjev, zalog ali osnovnih sredstev,
- pomanjkanja popolnega in pravočasnega usklajevanja sredstev,
- pomanjkanja pravočasnega in primerne dokumentiranja poslov, na primer dobropisov pri vračilu blaga,
- opustitve koriščenja obveznih dopustov pri zaposlenih, ki izvajajo ključne kontrolne naloge,

- nezadostnega razumevanja informacijske tehnologije pri poslovanju, kar omogoča zaposlenim v informacijski tehnologiji, da zakrivijo poneverbe,
- nezadostnih kontrol dostopa do avtomatskih zapisov, vključno s kontrolami in pregledovanjem časovnega beleženja dogodkov v računalniškem sistemu.

Nagnjenje/premišljeno ravnanje

- Neupoštevanje potrebe po spremljanju ali zmanjšanju tveganj, ki se nanašajo na poneverjanje sredstev,
- neupoštevanje notranjih kontrol poneverjanja sredstev z izogibanjem obstoječim kontrolam ali z opustitvijo popraviljanja znanih pomanjkljivosti pri notranjem kontroliranju,
- obnašanje, ki nakazuje zamero ali nezadovoljstvo z organizacijo ali njenim odnosom do zaposlenega,
- spremembe v obnašanju ali življenjskem slogu, ki lahko nakazujejo, da so bila sredstva poneverjena,
- strpnost do tatvine majhnih zneskov.

Dodatek 2

Primeri možnih revizijskih postopkov za obravnavo ocenjenih tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare

Navedeni so primeri možnih revizijskih postopkov za obravnavo ocenjenih tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevar, ki je posledica tako prevarantskega računovodskega poročanja kot poneverjanja sredstev. Čeprav pokrivajo ti postopki obsežno področje razmer, so le primeri in skladno s tem morda niso najbolj prikladni ali potrebni v vseh okoliščinah. Prav tako vrstni red ponujenih postopkov nima namena izražati njihovega sorazmernega pomena.

Proučevanje na ravni uradnih trditev

Posebni odzivi na revizorjevo oceno tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevar se bodo razlikovali glede na vrsto ali kombinacijo dejavnikov tveganja prevar ali prepoznanih okoliščin ter glede saldov na kontih, vrst poslov in uradnih trditev, na katere utegnejo vplivati.

V nadaljevanju so značilni primeri odzivov:

- obisk lokacij ali izvajanje določenih preizkusov kot presenečenje ali brez napovedi. Na primer opazovanje inventure na lokacijah, kjer revizorjeva prisotnost ni bila vnaprej napovedana, ali štetje gotovine na določen dan na podlagi presenečenja;
- zahteva, da je zaloga prešteta na koncu poročevalnega obdobja ali na datum, ki je bližji koncu obdobja, da bi se zmanjšalo tveganje prikrojevanja saldov v času med datumom zaključka štetja in koncem poročevalnega obdobja;
- spreminjanje revizijskega pristopa v tekočem letu. Na primer vzpostavljanje ustnih stikov z večjimi odjemalci in dobavitelji poleg pošiljanja pisnih potrditev, pošiljanje zahtevkov za potrditev določeni osebi v organizaciji ali iskanje več ali različnih informacij;
- izvajanje podrobnega pregleda usklajevalnih knjižb v organizaciji ob koncu četrtertletja ali ob koncu leta in preiskovanje vseh vknjižb, ki so glede na svojo vrsto ali znesek nenavadne;
- pri pomembnih in nenavadnih poslih, zlasti tistih, ki se izvajajo na koncu ali blizu konca leta, preiskovanje verjetnosti za obstoj povezane stranke in virov finančnih sredstev, ki podpirajo posle;

- izvajanje analitičnih postopkov preizkušanja podatkov z uporabo izvornih podatkov. Na primer primerjanje prodaje in stroškov prodaje po lokacijah, vrstah poslovanja ali mesecih s pričakovanji, ki jih je razvil revizor;
- razgovori z osebjem, ki dela na področjih, kjer je bilo prepoznano tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare, da bi ugotovili, kakšno je njegovo poznavanje tveganja in ali oziroma kako kontrole obvladujejo tveganje;
- kadar drugi neodvisni revizorji revidirajo računovodske izkaze ene ali več odvisnih družb, oddelkov ali podružnic, razpravljanje z njimi o obsegu dela, ki ga je treba opraviti v zvezi s tveganjem pomembno napačne navedbe zaradi prevare, ki je posledica poslov in dejavnosti med temi sestavnimi deli;
- če postane delo veščaka posebej pomembno za neko postavko računovodskih izkazov, pri kateri je tveganje napačne navedbe zaradi prevare visoko, izvedba dodatnih postopkov, povezanih z nekaterimi ali vsemi veščakovimi predpostavkami, metodami ali ugotovitvami, da bi dognali, ali so ugotovitve utemeljene, ali zaposlitev drugega veščaka za ta namen;
- izvajanje revizijskih postopkov za analizo izbranih otvoritvenih saldov predhodno revidiranih računovodskih izkazov, da bi presodili, kako so bile določene zadeve, ki vključujejo računovodske ocene in presoje, na primer popravek za vrnjeno prodano blago, razrešene s pomočjo naknadnih spoznanj;
- izvajanje postopkov na uskladitvah kontov ali drugih uskladitvah, ki jih pripravlja organizacija vključno z upoštevanjem usklajevanj, ki so bila opravljena v medletnem obdobju;
- izvajanje računalniško podprtih metod, kot je iskanje podatkov za preizkušanje morebitnih posebnosti v množici;
- preizkušanje neoporečnosti računalniško opravljenih vknjižb in poslov;
- iskanje dodatnih revizijskih dokazov iz virov zunaj revidirane organizacije.

Posebni odzivi – Napačna navedba zaradi prevarantskega računovodskega poročanja

Primeri odzivov na revizorjevo oceno tveganja pomembno napačnih navedb zaradi prevarantskega računovodskega poročanja so:

Priznavanje prihodkov

- Izvajanje analitičnih postopkov preizkušanja podatkov, ki se nanašajo na prihodke, z uporabo izvirnih podatkov, na primer primerjanje prihodkov, ki so bili izkazani po mesecih in po vrstah proizvodov ali po poslovnih odsekih v sedanjem poročevalnem obdobju, s primerljivimi prejšnjimi obdobji. Računalniško podprte revizijske metode so lahko koristne pri prepoznavanju nenavadnih ali nepričakovanih razmerij med prihodki ali poslov.
- Potrjevanje pri odjemalcih določenih pomembnih pogodbenih določb in odsotnosti skritih sporazumov, ker je primerno obračunavanje pogosto pod vplivom takšnih določb ali sporazumov, podlage za popuste ali obdobja, na katera se nanašajo, pa so pogosto slabo dokumentirani. Na primer sodila za prevzem, določbe o dostavi in plačilu, odsotnost prihodnjih ali stalnih obveznosti prodajalca, pravica za vračilo proizvoda, zagotovljeni preprodajni zneski in določila o razveljavitvi ali povračilu stroškov so pogosto pomembni v takšnih okoliščinah.
- Poizvedovanje pri prodajnem osebju in osebju, ki se ukvarja s trženjem, ali domačem pravnem svetovalcu v organizaciji glede prodaj ali pošiljk blizu konca obdobja in glede njihovega poznavanja kakih nenavadnih določb ali pogojev, povezanih s temi posli.
- Fizična prisotnost na eni lokaciji ali več lokacijah ob koncu obdobja pri pošiljanju blaga ali pri pripravi za odpremo (ali pri vračilu pošiljk, ki čakajo na obdelovanje) ter izvajanje drugih primernih postopkov v zvezi s prodajo in zalogo na presečni datum.
- Kadar so prihodkovni posli elektronsko začeti, obdelani in evidentirani, je treba preizkusiti kontrole za ugotovitev, ali te dajejo zagotovilo, da je res prišlo do knjiženih prihodkovnih poslov in so pravilno evidentirani.

Količine v zalogah

- Preiskovanje zapisov o zalogah v organizaciji, da bi bile prepoznane lokacije ali postavke, ki zahtevajo posebno pozornost pri fizičnem štetju zalog ali po njem;
- opazovanje štetja zalog na izbranih lokacijah brez predhodne najave ali izvajanje hkratnega štetja zalog na vseh lokacijah;
- izvajanje štetja zalog na koncu ali blizu konca poročevalnega obdobja, da bi se čim bolj zmanjšalo tveganje neprimernega prikrojevanja v času med štetjem in pred koncem poročevalnega obdobja;

- izvajanje dodatnih postopkov med opazovanjem štetja, na primer strožje pregledovanje vsebine postavk, spravljениh v škatlah, načina zlaganja (na primer obstoj votlin v skladovnicah) ali označevanja blaga in kakovosti (to je čistine, stopnje ali koncentracije) tekočin, kot so parfumi ali posebne kemikalije. Uporaba storitev veščaka utegne biti pri tem koristna;
- primerjanje količin v sedanjem obdobju s tistimi iz prejšnjih obdobj po vrstah ali kategorijah zalog, lokacijah ali drugih sodilih, ali primerjanje prešteti količin s tistimi v tekočih razvidih;
- uporaba računalniško podprtih revizijskih metod za nadaljnje preizkušanje zbirov fizičnih štetij zalog, na primer razvrščanje po številkah nalepk za preizkus kontrol nalepk ali po zaporednih številkah postavk za preizkus možnosti, da je kaka postavka izpuščena ali šteta dvakrat.

Poslovodske ocene

- Uporaba veščaka za izdelavo neodvisne ocene za primerjavo s poslovodsko oceno,
- razširjanje poizvedovanj na osebe zunaj poslovodstva in računovodskega oddelka za podkrepitev predpostavke, da je poslovodstvo zmožno in voljno izvajati načrte, ustrezne za pripravo ocen.

Posebni odzivi – Napačne navedbe zaradi poneverbe sredstev

Različne okoliščine zahtevajo različne odzive. Navadno je revizijski odziv na tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare, ki je povezana s poneverbo sredstev, usmerjen k določenim stanjem na kontih in vrstam poslov. Čeprav se posamezni revizijski odzivi, ki so zabeleženi v dveh kategorijah zgoraj, lahko uporabljajo v takšnih okoliščinah, je treba povezati obseg dela s posebnimi informacijami o prepoznanem tveganju poneverbe sredstev.

Primeri odzivov na revizorjevo oceno tveganja pomembno napačnih navedb zaradi poneverbe sredstev:

- štetje gotovine ali vrednostnih papirjev na koncu ali blizu konca leta,
- neposredno potrjevanje dogajanj na kontih (vključno z dobropisi in vračili prodanih količin kot tudi datumi plačil) za revidirano obdobje s strani odjemalcev,
- analiziranje izterjav odpisanih sredstev,
- analiziranje primanjkljajev v zalogi po lokacijah ali vrstah proizvodov,

- primerjanje ključnih kazalnikov zalog z normami v panogi,
- pregledovanje podporne dokumentacije za zmanjšanja v tekočih razvidih zalog,
- izvajanje računalniške primerjave prodajalčevega seznama s seznamom zaposlenih zaradi ugotovitve enakih naslovov ali telefonskih števil,
- izvajanje računalniškega preiskovanja evidenc plač za prepoznavanje podvojenih naslovov, razpoznavnih števil zaposlenih, njihovih davčnih števil ali bančnih računov,
- pregledovanje osebnih spisov pri tistih, za katere vsebujejo malo ali nič dokazov o delovanju, na primer ne vsebujejo ovrednotenih dosežkov,
- analiziranje prodajnih popustov in vračil zaradi ugotovitve nenavadnih vzorcev ali razvojnih teženj,
- potrjevanje posebnih pogodbenih določb s strani tretjih strank,
- pridobivanje dokazov, da so bile pogodbe uresničene v skladu z njihovimi določbami,
- – pregledovanje pravilnosti velikih in nenavadnih odhodkov,
- pregledovanje odobritve in knjigovodske vrednosti posojil, danih višjemu poslovodstvu in povezanim strankam,
- pregledovanje ravni in pravilnosti poročil o odhodkih, ki jih je predložilo višje poslovodstvo.

Dodatek 3

Primeri okoliščin, ki nakazujejo možnost prevar

Sledijo primeri okoliščin, ki lahko nakazujejo možnost, da računovodski izkazi vsebujejo pomembno napačno navedbo zaradi prevare.

Nedoslednosti v računovodskih razvidih vključujejo:

- posle, ki niso vpisani na popoln ali pravočasen način ali so napačno vpisani glede zneska, računovodskega obdobja, razvrstitve ali usmeritve organizacije,
- nedokumentirane ali neodobrene salde ali posle,
- prilagoditve v zadnjem trenutku, ki pomembno vplivajo na poslovni izid,
- dokaze o dostopu zaposlenih do sistemov in evidenc, ki ni skladen s tistim, ki je potreben za izvajanje njihovih nalog, za katere so pooblaščen,
- namige ali tožbe revizorju o domnevni prevari.

Nasprotujoči si ali manjkajoči dokazi vključujejo:

- manjkajoče dokumente,
- dokumente, ki kažejo, da so bili spremenjeni,
- razpoložljivost samo fotokopiranih ali elektronsko posredovanih dokumentov, kadar se pričakuje, da obstajajo dokumenti v izvorni obliki,
- pomembne nepojasnjene postavke pri usklajevanju,
- nenavadne spremembe v bilanci stanja ali spremembe v razvojnih težnjah ali pomembnih kazalnikih ali razmerjih iz računovodskih izkazov, na primer terjatve, rastoče hitreje kot prihodki,
- nedosledne, nejasne ali malo verjetne odgovore poslovodstva ali zaposlenih pri proizvodovanju ali analitičnih postopkih,
- nenavadne neskladnosti med evidencami organizacije in odgovori na zahtevane potrditve,
- veliko dobropisov in drugih prilagoditev v evidencah terjatev do kupcev,
- nepojasnjene ali nezadostno pojasnjene razlike med terjatvami do kupcev v pomožni knjigi in na zbirnem kontu ali med navedbami kupcev in terjatvami do kupcev v pomožni knjigi,

- manjkajoče ali neobstoječe preklicane čeke v okoliščinah, ko se ti običajno vrnejo organizaciji z bančnim izpiskom,
- manjkajoče zaloge ali opredmetena sredstva pomembne velikosti,
- nerazpoložljive ali manjkajoče elektronske dokaze, kar ni v skladu z navadami ali usmeritvami hranjenja evidenc v organizaciji,
- manj odgovorov na zahtevo po potrditvi saldov, kot je bilo predvidenih, ali več odgovorov, kot je bilo pričakovanih,
- nezmožnost predložiti dokaze o razvoju ključnih sistemov, preizkušanju sprememb programov in izvajalnem delovanju za sistemske spremembe in razvoj v proučevanem letu.

Problematični ali nenavadni odnosi med revizorjem in poslovodstvom vključujejo:

- zavrnitev dostopa do evidenc, naprav, določenih zaposlenih; odjemalcev, prodajalcev ali drugih, pri katerih bi lahko iskali revizijske dokaze,
- neprimerne časovne pritiske s strani poslovodstva za razrešitev zapletenih ali spornih zadev,
- pritožbe poslovodstva o načinu izvajanja revizije ali poslovodsko zastraševanje članov delovne skupine, zlasti v povezavi z revizorjevo kritično oceno revizijskih dokazov ali v primeru možnega nesoglasja s poslovodstvom,
- nenavadno zamudo organizacije pri dajanju zahtevanih informacij,
- nepripravljenost olajšati revizorju dostop do ključnih elektronskih datotek za preizkušanje z uporabo računalniško podprtih revizijskih metod,
- preprečevanje dostopa do ključnega izvršilnega osebja in naprav informacijske tehnologije, vključno z varnostnim in razvojnim osebjem ter operaterji,
- nepripravljenost za dodajanje ali popravljanje razkritij v računovodskih izkazih, da bi bili popolnejši in razumljivejši,
- nepripravljenost za pravočasno odpravo prepoznanih pomanjkljivosti notranjega kontroliranja.

Drugo vključuje:

- nepripravljenost poslovodstva, da dovoli revizorju srečanje s pristojnimi za upravljanje na samem,

- računovodske usmeritve, ki se razlikujejo od norm v panogi,
- pogoste spremembe računovodskih ocen, ki se ne kažejo kot posledice sprememb okoliščin,
- dopuščanje kršitev kodeksa vedenja v organizaciji.